№. 136. 28 Ноября. ЧЕТВЕРГЪ 28 Listopada. CZWARTEK №. 136.

ВИЛЕНСКІЙ ВѢСТНИКЪ KURYER WILEŃSKI

ВЫХОДИТЪ
по Вторникамъ, Четвергамъ и Субботамъ.

Przedpłata: Roczna: W Wilnie: rs 10; Z przesyłką — 12. Półroczna: W Wilnie — 5; Z przesyłką — 6.
Kwartalna: W Wilnie — 3; Z przesyłką — 3 k. 50; Miesięczna — 1. Za wiersz ze 40 liter ogłoszenia płaci się k. sr. 17.

WYCHODZI
we Wtorki, Czwartki i Soboty.

Rok 1863.

СОДЕРЖАНІЕ.

Часть Оффиціальная

ВСЕПОДДАННѢЙШІЯ ПИСЬМА.

Отъ временно-обязанныхъ крестьянъ Погирской волости, Вилкомірскаго уѣзда, Ковенской губерніи.

Всемилостивѣйшій ГОСУДАРЬ-Освободитель!

Долго безпокоили насъ крамольники, думавшіе было возмутить край нашъ, но, благодаря храбрымъ и вѣрнымъ слугамъ Твоимъ, наступаетъ наконецъ покой, и мы, ГОСУДАРЬ, спѣшимъ заявить Тебѣ нашу непоколебимую преданность. Всѣ мы по первому слову Твоему встанемъ поголовно на защиту Царства Твоего, и пусть никто не думаетъ, что сердца наши далеки отъ нашего обожаемаго МОНАРХА. Прими и насъ, ГОСУДАРЬ, въ число вѣрныхъ и непоколебимыхъ Твоихъ слугъ. Прими милостиво искреннія чувства Твоихъ вѣрноподданныхъ.

(Слѣдуютъ подписи.)

Письмо это подано лично депутаціею его высокопревосходительству г. главному начальнику края.

Отъ временно-обязанныхъ крестьянъ Шатской волости, Ковенской губерніи, Вилкомірскаго уѣзда.

Всемилостивѣйшій ГОСУДАРЬ-Освободитель и Отецъ!

Хотя злые люди задумали сдѣлать возмущеніе въ Царствѣ Твоемъ и хотя таковые появлялись и въ нашемъ краѣ, но мы были, остались навѣки и будемъ всею душею преданными Тебѣ, ГОСУДАРЬ, вѣрноподданными, крамольники не смутятъ насъ, милость Твоя, насъ облагодѣтельствовавшая, ни на минуту не оставляетъ сердецъ нашихъ. Вмѣстѣ съ молитвою о благоденствіи Твоемъ къ Богу мы осмѣливаемся, Всемилостивѣйшій Царь нашъ, поднести къ стопамъ Твоимъ клятву въ неизмѣнной и вѣчной къ Тебѣ, Освободитель, преданности и вѣрности. Участія въ мятежѣ никто изъ насъ преданныхъ Тебѣ, ГОСУДАРЬ, не принялъ, а на защиту родной нашей земли Русской всѣ мы востанемъ по первому велѣнію Твоему.

Прими милостиво, ГОСУДАРЬ-Освободитель, искреннія чувства Твоихъ вѣрноподданныхъ.

(Слѣдуютъ подписи 42 лицъ.)

Письмо это подано лично депутаціею его высокопревосходительству г. генералъ губернатору.

— Высочайшимъ приказомъ по министерству государственныхъ имуществъ, отъ 12 ноября 1863 года, причисленъ къ министерству, управляющій Гродненскою палатою, дѣйствительный статскій совѣтникъ КОМПАНЕЙЩИКОВЪ.

— Высочайшимъ приказомъ по вѣдомству путей сообщенія и публичныхъ зданій, отъ 7 ноября, увольняется отъ службы по болѣзни: непремѣнный членъ общаго присутствія Виленской губернской строительной и дорожной коммисіи инженеръ-полковникъ ЛЬВОВЪ 1-й—съ мундиромъ и пенсіономъ половиннаго оклада жалованья. (Р. Инв. N. 260)

— Указомъ правительствующаго сената, отъ 10 минувшаго октября N. 61194, утверждены: въ должностяхъ мировыхъ посредниковъ: Климовицкаго уѣзда—Осипъ МАЛЯНТОВИЧЪ, Гомельскаго уѣзда—Николай ГЕРАРДЪ и Чаусскаго уѣзда—Григорій БѢЛОВЪ; въ должностяхъ кандидатовъ мировыхъ посредниковъ: Оршанскаго уѣзда—Александръ ПАШИНСКІЙ, Михаилъ ГЕРАСИМОВЪ и Осипъ ЭЛЬСНЕРЪ, Горецкаго уѣзда—Дмитрій ЦЕКЕРТЪ, Чериковскаго уѣзда — Николай КРАПОТКИНЪ и Рогачевскаго уѣзда — Александръ МАЛАФЕЕВЪ. (Могил. Губ. Вѣд.)

— Постановленіями Вилен. губернскаго правленія, Ошмянскій уѣздный стряпчій колл. асс. СКОВРОНСКІЙ уволенъ отъ сей должности съ причисленіемъ къ губернскому правленію, а на его мѣсто опредѣленъ кол. секр. ШИХУЦКІЙ; судебный слѣдователь Трокскаго уѣзда тит. сов. Михаилъ ВАЛИЦКІЙ уволенъ отъ сей должности, а на его мѣсто назначенъ исправ. долж. судебнаго слѣдователя кол. асс. ОЗНОБИТИНЪ; дворянинъ Иванъ МУРАВСКІЙ опредѣленъ письмоводителемъ повѣрочной коммисіи Виленскаго уѣзда.

Высочайшими указами, послѣдовавшими 11-го (23) ноября по представленіямъ намѣстника въ царствѣ Польскомъ, Всемилостивѣйше назначены: сенаторъ, тайный совѣтникъ АРЦИМОВИЧЪ—членомъ и вице-предсѣдателемъ совѣта управленія царства, съ сохраненіемъ званія сенатора; директоръ отдѣленія государственныхъ имуществъ и лѣсовъ въ правительственной коммисіи финансовъ, дѣйствительный статскій совѣтникъ БОРЖЕНЦКІЙ — постояннымъ членомъ государственнаго совѣта царства; вице-директоръ того же отдѣленія, ДОМБРОВСКІЙ — исправляющимъ должность директора онаго. (Р. Инв. N. 259)

Высочайшею грамотою, данною въ 4-й день ноября, Всемилостивѣйше пожалованъ кавалеромъ ордена св. Станислава 1-й степени, дѣйствительный статскій совѣтникъ минскій гражданскій губернаторъ КАЖЕВНИКОВЪ. (Рус. Инв. N 258)

Въ полученномъ журналѣ военныхъ дѣйствій въ Виленскомъ военномъ округѣ упоминается только объ одномъ дѣлѣ съ мятежниками: Невскаго пѣхотнаго полка, подполковникъ Горѣловъ, съ отрядомъ изъ 90 рядовыхъ того же полка, взвода сумскихъ гусаръ и 50 казаковъ, настигъ перешедшіе изъ Поневѣжскаго уѣзда въ Ковенскій остатки мятежническихъ шаекъ Мацкевича и Шульца, и 14 ноября разбилъ ихъ въ Повятувскомъ лѣсу (близъ м. Кейданы); мятежники потеряли до 40 чел. убитыми и ранеными (въ числѣ первыхъ Шульцъ); взято 6 плѣнныхъ, отбиты 22 лошади и много оружія. Разсѣянные остатки шайки преслѣдуются разными отрядами.

Изъ Августовской губерніи генералъ-лейтенантъ Баклановъ доноситъ, что послѣ разбитія, отрядомъ лейбъ-гвардіи Семеновскаго полка, капитана барона Арпсгофена значительной шайки за рѣк. Омулевымъ, ввѣренный ему отдѣлъ совершенно очищенъ отъ шаекъ; малые отряды, производящіе постоянные поиски, захватываютъ лишь отдѣльныхъ бродягъ. Сотникъ Овчинниковъ, съ 50 казаками N. 32 полка, гонялся нѣсколько дней за польскими жандармами Петровскимъ и Яскольдомъ и наконецъ захватилъ ихъ съ лошадьми и оружіемъ. Въ Августовскомъ уѣздѣ еще бродила шайка изъ 50 человѣкъ, но изъ нея 42 человѣка уже явились въ Сувалки и приведены къ присягѣ. (Р. И. N. 260.)

Въ Dzien. Pow. напечатано:

7/19 ноября, ночью, четыре неизвѣстные человѣка, привезли въ г. Стрыковъ (Равскаго уѣзда), на кладбище, тѣло съ веревкою на шеѣ, повѣшеннаго шайкою мятежниковъ начальника мятежнической же шайки *Савицкаго*, и призвавъ ксендза, принудили его засвидѣтельствовать завѣщаніе Савицкаго и похоронить тѣло. Бургомистру же было послано письмо слѣдующаго содержанія: „Если вы, гражданинъ, сообщите что нибудь москвѣ относительно дѣла Савицкаго, если вы какимъ бы то ни было образомъ покажетесь не истиннымъ полякомъ, то, какъ соучастникъ, будете подвергнуты строгой отвѣтственности. Объ этомъ вы должны сообщить приходскому священнику Плищаку и гражданину Лукѣ Банашкевичу. 19/11—1863 г. Начальникъ IV отдѣла."

Въ Люблинъ и Вольбромъ явилось добровольно изъ шаекъ мятежниковъ 11 человѣкъ и предались властямъ.

Изъ числа 17 крестьянъ деревни Тщова, захваченныхъ мятежниками въ шайки, 9 человѣкъ бѣжали ночью и явились обратно въ деревню. (Р. И. N. 260)

По приговорамъ военныхъ полевыхъ судовъ казнены: черезъ разстрѣляніе—канониръ подвижнаго N. 2-го артиллерійскаго парка *Макаревичъ*, за измѣну и побѣгъ—въ новогеоргіевской крѣпости, 9 (21) ноября; черезъ повѣшеніе: владѣлецъ имѣнія Гроховъ, Равичъ, въ Седльцахъ— 9 (21) ноября и государственный преступникъ, владѣлецъ деревни Нивка, Гостининскаго уѣзда, Андрей Богушъ—въ Влоцлавкѣ 12 (24) ноября. (Р. И. N. 259)

ЧАСТЬ НЕОФФИЦІАЛЬНАЯ.

ВИЛЬНО.

Г. министръ государственныхъ имуществъ, генералъ-лейтенантъ Александръ Алексѣевичъ *Зеленый*, выѣхалъ 25-го числа обратно въ С. Петербургъ.

ПРУДОНЪ О ПОЛЬСКОМЪ ВОПРОСѢ.

(Окончаніе).

Послѣ монархіи, Польша испытываетъ систему феодальнаго аристократизма; съ 1139—1319 старается соединиться съ системою имперіи. Но здѣсь является борьба мелкой шляхты, возставшей противъ богатыхъ пановъ; нѣмецкимъ законамъ она хочетъ противупоставить польское право, а все это оканчивается сдѣлкою, которая не создала ни монархіи, ни феодализма, ни демократіи; это было Польское juste-milieu.

Съ 1320—1492 Польша въ отношеніи правленія держится постоянной системы уступокъ и безпрестанныхъ посягательствъ; ежели она не создала доктринерскаго правленія, столь ученымъ и практичнымъ образомъ обработаннаго въ послѣднее время, то во всякомъ случаѣ нельзя отказать ей въ преимуществѣ изобрѣтенія.

Польскіе лѣтописцы называютъ этотъ періодъ *цвѣтущимъ*, вѣроятно, по случаю изданія весьма многихъ законовъ, изъ коихъ одинъ лучше другаго. Законы эти составлялись королями, дворянствомъ и духовенствомъ, но изъ нихъ ни одинъ не можетъ похвалиться счастіемъ удачнаго примѣненія. Это было не болѣе, какъ препровожденіе времени праздныхъ людей, играющихъ *въ реформы*, которыя на минуту отуманивали горсть добродушныхъ людей. Не смотря на это, польскіе лѣтописцы съ гордостію превозносятъ эту эпоху.

Но никогда, ни у одного народа, безнравственность, своеволіе шляхты, пренебреженіе законовъ, нищета массъ—не свирѣпствовали съ такою силою, какъ въ это *цвѣтущее* время.

Это самый высокій моментъ растлѣнія Польши и угнетенія *крестьянъ* или поселянъ. Тогда въ Польшѣ небыло анархіи, не было даже и тѣни власти, юстиціи или полиціи, шляхта дѣлала что ей вздумалось, какъ

TREŚĆ

Część Urzędowa.

NAJPODDANNIEJSZE LISTY.

Od czasowo-obowiązkowych włościan Pogirskiéj włości kowieńskiéj gubernji wiłkomirskiego powiatu.

Najmiłościwszy CESARZU-Oswobodzicielu!

Długo niepokoili nas buntownicy, myśląc zaburzyć kraj nasz; lecz dzięki walecznym i wiernym sługom Twoim, następuje nareszcie pokój, i my, CESARZU, śpieszymy wyrazić Tobie naszą nieprzezwyciężoną przychylność. Wszyscy my na pierwsze słowo Twoje wstaniem pogłównie na obronę Cesarstwa Twojego, i niechaj nikt nie myśli, że serca nasze dalekie są od naszego ubóstwianego MONARCHY. Przyjmij i nas, CESARZU, do liczby wiernych i niezachwianych Twoich sług. Przyjmij miłościwie szczere uczucia Twoich wiernych poddanych.

(Następują podpisy 60 ludzi).

List został podany osobiście Jego Excellencji.

Od czasowo-obowiązkowych włościan Szackiéj włości wiłkomirskiego powiatu kowieńskiéj gubernji.

Najjaśniejszy CESARZU-Oswobodzicielu i Ojcze!

Chociaż źli ludzie zamyślili zrobić powstanie w Cesarstwie Twojém, i chociaż tacy ukazywali się i w naszym kraju, lecz my byliśmy, pozostaliśmy na wieki i będziemy całą duszą oddanymi Tobie, CESARZU, wiernopoddanymi; buntownicy nie wzburzą nas, łaska Twoja, która nas osypała dobrodziejstwy, ani na chwilę nie opuści serc naszych. Wespół z modlitwą za pomyślność Twoją do Boga, my ośmielamy się, Najmiłościwszy CESARZU nasz, złożyć u stop Twoich przysięgę na niezmienną i wieczną ku Tobie, Oswobodzicielu, przychylność i wierność. Udziału w powstaniu nikt z nas oddanych Tobie, CESARZU, nie miał, i na obronę rodziméj naszéj ziemi rossyjskiéj wszyscy my powstaniemy na piérwsze Twoje rozkazanie.

Przyjmij miłościwie, CESARZU-Oswobodzicielu szczere uczucia Twoich wiernopoddanych.

(Następują podpisy 42 osób).

List ten osobiście został podany Jego Excellencji przez deputację.

— Najwyższym rozkazem do ministerjum dóbr państwa z 12 listopada 1863 r. zaliczony do ministerjum: zarządzający grodzieńską izbą, rzeczywisty radca stanu KOMPANEJSZCZYKOW.

— Najwyższym rozkazem w wydziale dróg, kommunikacij i publicznych budowli z 7 listopada, uwalnia się z powodu słabości zdrowia członek stały ogólnego urzędu wileńskiéj gubernjalnéj budowniczéj komisji inżynjer pułkownik LWOW 1-y z mundurem i połową pensji.

— Ukazem rządzącego senatu z 10 przeszłego października, zatwierdzeni zostali w obowiązkach pośredników pojednawczych: klimowickiego powiatu—Józef MALANTOWICZ, homelskiego—Mikołaj GERARD, czauskiego— Grzegorz BIEŁOW; w obowiązkach kandydatów na pośredników pojednawczych: ornańskiego powiatu—Aleksander PASZYŃSKI, Michał GERASIMOW i Józef ELSNER, horeckiego powiatu—Dymitr CEKERT, czerykowskiego—Mikołaj KRAPOTKIN i rohaczewskiego— Aleksander MAŁAFIEJEW.

— Przez postanowienia wileńskiego rządu gubernjalnego, oszmiański strapczy powiatowy ass. kol. SKOWROŃSKI uwalnia się od tego obowiązku z zaliczeniem go przy rządzie gubernjalnym, a na jego miejsce mianowany został sekr. kol. SZYCHUCKI. Instruktor sądowy powiatu trockiego rad. hon. WALICKI uwalnia się od obowiązku, a na jego miejsce mianuje się peł. obow. instruktora sądowego kol. asses. OZNOBITIN. Dworzanin Jan MURAWSKI mianuje się sekretarzem komissji weryfikacyjnéj powiatu wileńskiego.

— Najwyższemi ukazami z 11-go (23) listopada na przedstawienia namiestnika w Królestwie Polskiém, Najmiłościwiéj mianowani zostali: senator radca stanu ARCIMOWICZ, członkiem i wice-prezesem rady administracyjnéj Królestwa z zachowaniem godności senatora; dyrektor wydziału dóbr rządowych i lasów w komissji rządowéj skarbu rzeczywisty radca stanu BORZĘCKI—stałym członkiem rady państwa w Królestwie; wice-dyrektor tegoż wydziału DOMBROWSKI—pełniącym obowiązek dyrektora onegoż. (Inw. Ros.)

— Przez Najwyższy list dany 4 listopada, Najmiłościwiéj mianowany został kawalerem orderu ś. Stanisława 1 klassy, rzeczywisty radca stanu, miński cywilny gubernator KAŻEWNIKOW. (Inw. ros.)

W otrzymanym dzienniku wojennych działań w wileńskim okręgu wojennym, wspomina się o jednéj tylko potyczce z powstańcami. Newskiego pieszego pułku podpułkownik Goriełow z oddziałem 90 szeregowców tegoż pułku, plutonu sumskich huzarów i 50 kozaków, napadł przemykające się z poniewiezkiego do kowieńskiego powiatu szczątki band powstańczych Mackiewicza i Szulca, i 14 listopada rozbił je w powiatuwskim lesie koło m. Kiejdan; powstańcy stracili 40 ludzi zabitych i rannych (w liczbie piérwszych i Szulc), wzięto 6 jeńców, odbito 22 koni i wiele broni. Rozsypane szczątki bandy ścigają się przez różne oddziały.

Z augustowskiéj gubernji jenerał-porucznik Bakłanow donosi, iż po rozbiciu przez oddział lejb-gwardji Siemionowskiego pułku kapitana Arpshofena znacznéj bandy za rz. Omulewem, powierzony mu wydział zupełnie został oczyszczony od band; małe oddziały odbywające ciągłe poszukiwania, chwytają tylko oddzielnych włóczęgów. Setnik Owczynnikow z 30 kozakami N. 32 pułku pędził się kilka dni za polskimi żandarmami Piotrowskim i Jaskoldem, a nareszcie schwytał ich z końmi i bronią. W augustowskim powiecie jeszcze włóczyła się banda z 50 ludzi, lecz z niéj 42 ludzi już stawiło się do Suwałk i doprowadzeni zostali do przysięgi.

W Dzienniku Powszechnym wydrukowano:

7 (19) listopada w nocy czterech niewiadomych ludzi przywiozło do m. Strykowa (rawskiego pow.) na cmentarz trupa z powrozem na szyi powieszonego przez bandę powstańców naczelnika powstańczéj bandy S a w i c k i e g o, i wezwawszy księdza zmusili go poświadczyć testament Sawickiego i pogrześć jego ciało. Do burmistrza zaś posłano list następnéj treści: „Jeśli obywatelu zakommunikujesz coś Moskwie o sprawie Sawickiego, jeśli jakimkolwiek sposobem pokażesz się nie prawdziwym Polakiem, to jako wspólnik zostaniesz pociągnięty do surowéj odpowiedzialności. O tém masz pan oświadczyć księdzu proboszczowi Pliszczakowi i obywatelowi Łukaszowi Banaszkiewiczowi. 19 list. 1863 roku. Naczelnik IV oddziału."

Do Lublina i Wolbromia stawiło się dobrowolnie z band powstańczych 11 ludzi i oddali się władzom.

Z liczby 17 włościan wsi Tszczowa, schwytanych przez powstańców do bandy, 9 ludzi uciekło w nocy i stawili się napowrót do wsi.

— Z wyroków sądów wojennych zostali ukarani: przez rozstrzelanie—kanonjer ruchomego N. 2 parku artyllerji M a k a r e w i c z za zdradę i ucieczkę—w twierdzy nowogeorgiewskiéj 9-go (21) listopada; przez powieszenie: dziedzic dóbr Grochowa R a w i c z w Siedlcach—9-go (21) listopada i przestępca stanu dziedzic wsi Niwka gostynińskiego powiatu Andrzéj B o h u s z—we Włocławku 12 (24) listopada. (Dzien. Pow.)

CZĘŚĆ NIEURZĘDOWA

WILNO.

P. minister dóbr państwa, jenerał-porucznik Aleksander syn Aleksego ZIELONYJ, wyjechał z powrótem do St. Petersburga d. 25 wieczorem.

PROUDHON O SPRAWIE POLSKIEJ.

(Dokończenie ob. N. 135).

Po monarchji, Polska probuje arystokracji feodalnéj; stara się związać z systematem cesarstwa, między 1139 a 1319. Ale drobna szlachta powstaje przeciw wysokiéj; przeciw prawu niemieckiemu występuje z prawem polskiém i wszystko kończy się układem, który nie utworzył ani monarchji, ani feodalności, ani demokracji, był on polskiém j u s t e-m i l i e u.

Od roku 1329 do 1492, Polska trzyma się rządu ciągłych ustępstw i ciągłych przywłaszczeń; jeżeli nie utworzyła rządu doktrynerskiego, tak uczenie opracowanego i praktykowanego za dni naszych, niemożna jednak odmówić jéj pierwszeństwa wynalazku.

Dziejopisowie polscy nazywają ten okres k w i t n ą c y m, zapewnie z powodu mnóstwa praw, piękniejszych jedne niż drugie, do których ustanowienia należeli królowie, szlachta i duchowieństwo, ale z których żadne pochlubić się nie może, aby miało szczęście być zastosowaném. Były one igraszką próżniaków bawiących się w r e f o r m ę, która na chwilę omamiła garstkę ludzi dobrodusznych, niemniej jednak dziejopisowie polscy z dumą tę epokę przechwalają.

Ale nigdy, w żadnym narodzie, rozprzężenie obyczajów, swawola szlachecka, pogarda praw, nędza mass nie srożyły się gwałtowniéj jak w ciągu tego k w i t n i e n i a.

Jest to najwyższa chwila zgnilizny polskiéj i ujarzmienia c h ł o p ó w czyli kmieciów. Wówczas, nie było monarchji w Polsce; nie było nawet cienia władzy, sprawiedliwości lub policji; szlachta robiła co się jej zamarzyło, jak mówi Biblja o anarchji Hebrejczyków. Polityka królów

говоритъ библія объ анархіи у Израильтянъ. Политика королей основывалась на томъ, чтобы все предоставить произвольному теченію дѣлъ и предаваться роскоши; славнѣйшій изъ всѣхъ, тотъ, котораго Поляки наименовали *великимъ*, Казиміръ III,— былъ Сарданапаломъ.

Наконецъ послѣднее переходное состояніе начинается со вступленіемъ на престолъ Яна Ольбрахта, и оканчивается со смертію Собѣсскаго; это періодъ большой анархіи. Я думаю, что ежели анархическія начала когда либо доходили до абсолютизма; проникали до самаго полюса судебъ человѣческаго рода, то вѣрно, что эти начала, находили самое вѣрное отраженіе въ Польшѣ; но къ счастію, часъ его для всего міра еще не пробилъ.

Польша всегда дѣйствовала вопреки общественному стремленію. Въ то самое время, когда въ Англіи аристократія соединяется съ мѣщанскимъ классомъ съ цѣлію ограниченія королевской власти; когда во Франціи партія короля соединяется съ народомъ, чтобы унизить дворянство; когда въ Германіи устраивается союзъ возлѣ императорскаго трона,—Польша уклоняется отъ всѣхъ этихъ комбинацій; средневѣковая цивилизація ея собственно заключается только въ пустомъ хвастовствѣ восточною роскошью; ея литература— поддѣльное подражаніе Латинистамъ; ея республика, для которой словарь позаимствовала у древнихъ Римлянъ—не болѣе какъ театральная декорація; ея набожность,— какое то преувеличенное ханжество. Въ этихъ физическихъ натурахъ, со всею необузданностію предававшихся страстямъ, зависти себялюбія и фантазіи идеаловъ, нѣтъ ничего правдиваго, ничего обдуманнаго. Дворянскія предубѣжденія, доходившія до ребячества и съумасшествія,—неповиновеніе, обратившееся въ чувство чести—отуманивали всѣ понятія. Поляки поочередно были фальшивыми роялистами, аристократами, демократами, фальшивыми католиками, протестантами, революціонерами, точно также какъ были фальшивыми дворянами, и стойкость свою явили только въ отношеніи сохраненія вѣрности іезуитамъ.

Я сказалъ, что крестьянское сословіе, къ которому, желая произнести приговоръ о народѣ, всегда подобно возвратиться, еще незаявило силы жизни, развѣ только въ проклятіяхъ своихъ пановъ и въ пожарахъ ихъ жилищъ. Въ 964 г., т. е. во время принятія христіанства, шляхта непозволяла крестить народъ, полагая, что онъ былъ недостоинъ искупленія Спасителя. Потомъ, въ 1040, несчастный народъ, насильно удерживаемый въ язычествѣ, съ цѣлію, чтобы угрызенія совѣсти не препятствовали высасывать изъ него всѣ силы, рѣшился возстать; ужаснѣйшая рѣзь потушила мятежъ при Казимірѣ *Монахѣ*. Тогда то названіе slave, esclave получила въ Европѣ тождественное значеніе съ названіемъ невольника. И развѣ мы, жители береговъ Сены и Роны, могли бы придумать такое слово? Развѣ не ясно, что это ненавистное ярмо невольничества изобрѣтено польскою шляхтою, которая, замѣняя въ холопа *человѣка слова*, осквернила имя Славянина, самой себѣ присвоивъ имя *Леховъ*, поколѣніе Леха, или же *шляхты*, поколѣніе благородныхъ!

Не будемъ говорить про истребительную войну, которую въ XVII ст. Польша вела съ Запорожскими казаками, т. е. съ крестьянами, бѣжавшими за *Днѣпровскіе пороги*. Это преступленіе никогда не можетъ быть прощено Польшѣ, точно также, какъ и преступленіе, совершенное при Казимірѣ *Монахѣ*. Нѣтъ никакихъ доказательствъ, чтобы Польская шляхта происходила отъ другой крови, нежели ея крестьяне; но угнетенія, которымъ этотъ несчастный классъ подвергался въ теченіи восьми столѣтій, до того успѣли измѣнить крестьянъ, что они даже не сохранили физіономіи своихъ пановъ, до такой степени, что ученые, какъ напр. *Мальтъбрюнъ*, пришли къ заключенію о существованіи въ Польшѣ двухъ племенъ, одного *поработителя-шляхты*, другаго *покореннаго* и съ незапамятныхъ временъ обращеннаго въ рабство—*холоповъ*. Пусть народы и каждый человѣкъ отдѣльно всѣми силами избѣгаютъ униженія врожденныхъ чувствъ!

Польскіе Славяне, не довольствуясь принятіемъ католическаго исповѣданія, пожелали, по примѣру западнаго христіанства ввести у себя дворянъ, королей и рабовъ. Дворяне скоро преобразились у нихъ въ убійцъ; король сдѣлался пустымъ болваномъ; крѣпостной поселянинъ нищенствующимъ, болѣе униженнымъ, нежели рабы на Востокѣ, у Римлянъ или Грековъ.

Нынѣ говорятъ въ пользу народностей. Пусть Польская шляхта явитъ собою примѣръ справедливости; пусть возвратитъ жизнь тѣмъ, у коихъ отняла землю и коихъ столько времени угнетала.

Перемѣны въ революціонномъ правительствѣ. Одинъ полякъ, пріѣхавшій изъ-за границы, разсказываетъ, что, по слухамъ, составъ жонда народоваго перемѣнялся одинадцать разъ; болѣе частыя перемѣны были въ послѣдніе три мѣсяца. Причины этихъ перемѣнъ были чисто внѣшнія, а именно: арестованіе членовъ жонда нашими властями. Какъ только болѣе значительное лицо изъ народовой организаціи или жонда было схвачено, тотчасъ же остававшійся составъ жонда выбиралъ новыхъ членовъ, а самъ бѣжалъ заграницу, боясь, зтобы арестованные члены не выдали извѣстныхъ имъ секретовъ. Понятно, какую передрягу переносятъ теперь коноводы народовой организаціи. Ежеминутно опасаясь попасться въ руки нашихъ властей, они заботятся болѣе о личной безопасности, чѣмъ о направленіи дѣлъ народной справы, сильно пошатнувшейся. Примѣру главныхъ членовъ мятежа слѣдуютъ и слѣпыя ихъ орудія: жандармы-вѣшатели, кинжальщики, народовые полиціанты и другія темныя личности. Этимъ господамъ бѣжать заграницу невозможно, а между тѣмъ съ каждымъ днемъ становится болѣе и болѣе опаснымъ оставлять при себѣ различныя доказательства принадлежности ихъ къ народовой организаціи. Вотъ почему стало замѣчаться стремленіе агентовъ жонда избавиться отъ полученныхъ ими атрибутовъ своего званія. (Б. В.)

— Спѣшимъ подѣлиться съ читателями пріятною новостью, или, по крайней мѣрѣ, пріятнымъ слухомъ. Мы получили разомъ нѣсколько писемъ, извѣщающихъ, что и Польша начала подавать вѣрноподданнѣйшіе адресы. Эти извѣстія идутъ изъ отдѣла варшавско-бромбергской желѣзной дороги; въ другихъ мѣстахъ тоже составлено нѣсколько адресовъ. Жители уѣздовъ влоцлавскаго, кутненскаго и другихъ сами ловятъ повстанцевъ и организаторовъ и представляютъ ихъ военнымъ властямъ. Это еще важнѣе, чѣмъ адресы, особенно, если примѣру этихъ уѣздовъ послѣдуютъ и другіе изъ тѣхъ губерній, которыя подчинены графу Бергу.

(Бирж. Вѣд. Н. 407)

Въ частной корреспонденціи Русскаго Инвалида пишутъ изъ Варшавы 14 (26) ноября. Мало по малу здравый смыслъ начинаетъ высказываться въ сужденіяхъ большинства здѣшняго мѣстнаго населенія, надъ которымъ терроризмъ однако все еще сохраняетъ свою силу. Дѣло дошло до того, что читаютъ и даже вѣрятъ статьямъ, направленнымъ противъ революціонныхъ стремленій партіи мирославчиковъ, а также опроверженію наглыхъ выдумокъ и безсовѣстной лжи, которыя разсыпаются щедрою рукою краковскимъ „Часомъ,“ Opinion Nationale и ихъ достойными сподвижниками! Изобличеніе всей низости извращеннаго перевода замѣтки изъ „Московскихъ Вѣдомостей“ „о кинжалахъ“, напечатаніе тремя днями раньше о тѣхъ скандалахъ, которые должны были разъиграться при снятіи траура; открытіе особаго промысла *факторiи* по дѣламъ политическихъ преступниковъ; письмо графа Саллогуба о дѣйствіяхъ съ нимъ парижской полиціи; прокламація Форе о наказаніяхъ мексиканцевъ въ случаѣ убійствъ французскихъ солдатъ, все это не могло не остановить вниманія читателей и не навести на мысли, „вызывающія на размышленіе.“ Самолюбивые паны не могутъ простить, что ими такъ играютъ, но еще не смѣютъ возвысить голосъ, боясь напастей; поэтому при случаѣ все еще считаютъ своею обязанностью рисоваться патріотизмомъ, высказывать невѣроятныя фантазіи и повторять повѣствованія достойнаго „Часа“. По словамъ этого органа, вполнѣ соотвѣтствующаго своимъ патронамъ, палацъ Замойскаго былъ нѣчто въ родѣ сборища сокровищъ цѣлаго міра! Это—обѣтованная земля, передъ которою сокровища Монте-Кристо и даже сама фантазія Дюма — совершенный вздоръ! Ѣдетъ ли офицеръ въ хорошемъ экипажѣ—это изъ дома Замойскаго! Идетъ ли фельдфебель въ бѣлыхъ замшевыхъ перчаткахъ—тоже изъ дома Замойскаго! Наглость клеветы, превосходящей всякое вѣроятіе, вызвала со стороны „Всеобщаго Дневника“ объявленіе, что отъ времени до времени тамъ будутъ появляться опроверженія и возстановленіе въ истинномъ видѣ фактовъ, извращенныхъ излишней услуживостью или извѣстнымъ количествомъ злотыхъ, перетянувшихъ честь, совѣсть и здравый смыслъ нѣкоторыхъ писакъ! Всему есть конецъ; но будетъ ли конецъ этимъ наглымъ выдумкамъ и злоупотребленію печатнымъ словомъ? Судя по ходу дѣлъ, намъ кажется, что именно теперь начнутся „колоссальныя враки,“ какихъ еще не бывало на свѣтѣ, если допустить, что ложь и клевета могутъ получить большее развитіе, чѣмъ оно выказалось въ подпольныхъ изданіяхъ жонда и подкупленныхъ иностранныхъ газетахъ! По словамъ знающихъ людей, одинъ изъ таковыхъ рыцарствующихъ органовъ „безъ страха и упрека“ получаетъ за свои разглагольствованія 200,000 франковъ субсидіи ежегодно! По слухамъ, жондъ, которому теперь придумали особое названіе, видя, что ему не сдобровать въ Варшавѣ, перебрался на провинцію. Онъ состоитъ изъ молодыхъ, но самыхъ отчаянныхъ мирославчиковъ, самому старшему, говорятъ, нѣтъ и 25 лѣтъ. Это весьма вѣроятно, потому что мѣры, принимаемыя революціонною партіею „запаленныхъ,“ доказываетъ, въ какихъ рукахъ находится личная безопасность и имущество мѣстныхъ жителей, и что только въ голову такихъ господъ можетъ налетѣть та безурядица и вѣтеръ съ отсутствіемъ всякаго нравственнаго чувства, подъ тяжестью которыхъ гибнутъ лучшія силы, лучшія средства края!

Движеніе, въ началѣ аристократическо-клерикальное, пріобрѣло характеръ возмутительнаго терроризма. Мы полагаемъ, что на будущее время дарованіе правъ самоуправленія и *полной* осѣдлости крестьянамъ составитъ значительный и едва-ли сокрушимый противувѣсъ безпорядочнымъ стремленіямъ, развивающимся подъ вліяніемъ прошлаго и поджигательствъ извнѣ. Сверхъ того *средній классъ дворянства*, не смотря на то, что многаго лишится, съ справедливымъ и совершенно необходимымъ рѣшеніемъ польскаго крестьянскаго вопроса, долженъ принять сторону правительства и даже теперь, разсѣявшись по разнымъ городамъ и городкамъ Европы, *обыватели* ничего такъ не желаютъ, какъ скорѣйшаго возстановленія порядка и спокойствія, чтобы хотя нѣсколько привести въ порядокъ свои дѣла и вздохнуть свободно! Каждый изъ нихъ имѣлъ столько, что могъ жить, стараясь въ хозяйствѣ своемъ пріобрѣсти столько средствъ, чтобы по крайней мѣрѣ свести концы съ концами! У нихъ есть еще надежда поправиться, потому что за границей они не чувствуютъ всей тяжести положенія здѣшнихъ помѣщиковъ, принужденныхъ волею неволею прибѣгать къ одолженіямъ отъ жидовъ, а извѣстно, во что обходятся такія одолженія! Аристократія, обремененная долгами и честолюбивыми замыслами, руководимая искусной рукой духовенства, могла разсчитывать поправить свои запутанныя дѣла; мелкая шляхта, ни къ чему негодная и неимѣющая что терять, по своимъ стариннымъ понятіямъ и преданіямъ могла надѣяться что либо выиграть; только обыватели средней руки рисковали больше другихъ и изъ нихъ то, нѣтъ сомнѣнія, составится партія, на которую можно будетъ опереться правительству. Говорить объ этомъ съ панами—нечего; необходимость,—сильнѣйшее изъ доказательствъ,—ясно указываетъ имъ настоящую дорогу, и если мысль объ этой необходимости отвергается ими гласно въ своемъ кругу, то глубоко чувствуется и понимается каждымъ. Такъ въ одномъ письмѣ, полученномъ нѣсколько дней тому назадъ, выражается надежда одного изъ такихъ господъ, что „можетъ быть Богъ дастъ, и настоящее горестное положеніе дѣлъ вскорѣ прекратится.“ Конечно, русскіе, здѣсь находящіеся, съ такимъ же, если не съ большимъ нетерпѣніемъ ожидаютъ прекращенія „горестнаго положенія дѣлъ,“ тѣмъ болѣе, что не увлекаясь, они могутъ яснѣе видѣть всю бездну золъ, обрушившихся на край, благодаря увлеченію и безразсудному легкомыслію нѣкоторыхъ классовъ, и сожалѣть о слѣпыхъ орудіяхъ иностранныхъ домагательствъ: „не вѣдаютъ бо, что творятъ.“

(Рус. Инв. Н. 256).

---

zasadzała się na zostawieniu samowolnego biegu rzeczy i na nurzaniu się w rozkoszach; najsławniejszy ze wszystkich, ten, którego Polacy przezwali **W i e l k i m**, Kazimierz III, był Sardanapalem.

Nakoniec ostatnie przesilenie poczęło się przy wstąpieniu na tron Jana Olbrachta, a kończy ze śmiercią Sobieskiego; jest to okres wielkiéj anarchji. Jeżeli, jak sądzę, pierwiastek anarchiczny dochodził kiedy aż do absolutu, aż do bieguna doli rodzaju ludzkiego, w konstytucji państw, to pewna, że ten pierwiastek znajdował swój prawdziwy wyraz w Polsce, ale szczęściem, przyznać należy, że jego godzina jeszcze dla świata nie wybiła.

Polska działała zawsze na przekorę ruchowi powszechnemu. W Anglji arystokracja porozumiewa się z mieszczaństwem dla ograniczenia królewskości; we Francji królewskość łączy się z gminami dla upokorzenia szlachty; w Niemczech tworzy się Rzesza około wrzeciądza cesarskiego.

Polska wyłamuje się od każdego z tych trybów; rzekoma jej cywilizacja w wiekach średnich, jest tylko czczém popisywaniem się ze wschodnim przepychem; jéj literatura mdłém naśladownictwem Latinistów; jéj rzeczpospolita, któréj słownika pożyczyła u dawnego Rzymu, jest dekoracją teatralną; jéj nabożeństwo najprzesadniejszą bigoterją.

Nic prawdziwego, nic obmyślanego nie objawia się w tych naturach zmysłowych, wylanych na całą zapamiętałość namiętności, na wszystkie zawiści samolubstwa, na wszystkie fantazje ideału. Przesąd szlachecki posunięty aż do dzieciństwa i szaleństwa, niekarność zamieniona na punkt honoru, bałamuci wszystkie wyobrażenia. Polacy po kolei są fałszywymi rojalistami, fałszywymi arystokratami, fałszywymi demokratami, fałszywymi katolikami, fałszywymi protestantami, fałszywymi rewolucjonistami, jak byli fałszywą szlachtą; tylko wytrwali w wierności dla Jezuitów.

Powiedziałem, że lud, do którego zawsze wrócić trzeba, aby wydać sąd o jakim narodzie, nie dał jeszcze znaku życia, chyba w przeklęctwach panów i pożarach ich dworów. W roku nawrócenia do wiary 974, szlachta niepozwala chrzcić ludu, mniemając, że nie był godnym odkupienia Chrystusowego. Późniéj, 1040, nieszczęsny gmin, gwałtem trzymany w pogaństwie, aby bez zgryzoty sumienia wolno było wysysać jego siły, ośmielił się powstać; stłumiła go więc rzeź najstraszliwsza pod Kazimierzem **M n i c h e m**. Wówczas to nazwa **S l a v e**, **e s c l a v e**, stała się w Europie jednoznaczną z nazwą niewolnika. Czyż my mieszkańcy brzegów Sekwany i Rodanu, mogliśmy wynaleźć to słowo? Czyż nie jest rzeczą jasną, że to ohydne piętno niewolnictwa jest wynalazkiem szlachty polskiéj, która zamieniając w chłopa **c z ł o w i e k a**, **s ł o w a**, znieważyła imię Słowianina, sama przywłaszczając dla siebie nazwę **L e c h i t ó w**, pokolenia Lecha, albo raczéj **s z l a c h c i c ó w** pokolenia szlachetnego!

Pomijam wojnę wytępienia toczoną w XVII wieku z Kozakami zaporozkimi, to jest ze zbiegłymi chłopami za **p r o g i d n i e p r o w s k i e**, zbrodnię nigdy nieprzebaczoną Polsce, równie jak zbrodnia **o k r u t n e g o u ś m i e r z e n i a** dokonanego pod Kazimierzem **M n i c h e m**!

Nic nie dowodzi, aby szlachta polska była innéj krwi, jak jéj **k m i e c i e**; ale takie były przez ośm wieków udręczenia znoszone przez tę nieszczęśliwą klassę, że nic nie zachowała nawet z fizjonomji swych panów, tak dalece, że uczeni, jak **M a l t e-B r u n**, wpadli na myśl istnienia w Polsce dwóch plemion, jednego **z d o b y w c z e g o s z l a c h t y**, drugiego **p o d b i t e g o** i od niepamiętnych czasów obróconego w niewolę, **c h ł o p ó w**. Niech narody i każdy człowiek z osobna, najmocniéj unikają gwałcić wrodzone uczucia!

Słowianie polscy, nie przestając na przyjętéj przez siebie wierze katolickiéj, zachcieli na wzór chrześcijaństwa zachodniego zaprowadzić u siebie szlachtę, królów i niewolników. Szlachta wyrodziła się prędko u nich w zbójców; królewskość została czczym bałwanem; poddany wieśniak nędzniejszym, bardziéj spodlonym, niż niewolnicy na Wschodzie, u Rzymian lub Greków.

Przemawiają dziś za narodowością. Niech szlachta polska piérwsza uczyni z siebie sprawiedliwość, niech przywróci byt tym, którym wydarła ziemię i których od tak dawna uciska.

— **P r z e m i a n y w r e w o l u c y j n y m r z ą d z i e.** Pewien Polak przybyły z zagranicy opowiada, iż podług wieści, skład rządu narodowego zmieniał się 11-ście razy. Bardziéj częste przemiany były w ostatnich trzech miesiącach. Przyczyny tych przemian były czysto zewnętrzne, a mianowicie: aresztowanie członków rządu przez nasze władze. Skoro tylko znaczniejsza osoba z narodowéj organizacji lub rządu była schwytana, natychmiast pozostały skład rządu wybierał nowych członków, a sam uciekał za granicę, lękając się żeby aresztowani członkowie nie wydali wiadomych im tajemnic. Łatwo zrozumieć, jaka trwoga teraz ogarnęła przywódców narodowéj organizacji. Co chwila obawiając się wpaść w ręce naszych władz oni starają się bardziéj o swe osobiste bezpieczeństwo, niż o kierunek sprawy narodowéj, silnie zachwianéj. Za przykładem członków powstania idą i ślepe ich narzędzia: żandarmi wieszający, sztyletnicy, narodowi policjanci i inne ciemne osobistości. Ci panowie za granicę uciekać niemogą, a tymczasem codziennie staje się coraz niebezpieczniéj trzymać przy sobie rozmaite dowody należenia do organizacji narodowéj. Oto dla czego zaczęto postrzegać dążność ajentów „rządu“ uwolnienia się od otrzymanych przez nich atrybutów stanu swego. (W. G.)

— Śpieszymy podzielić się z czytelnikami przyjemną nowiną, albo też przynajmniéj przyjemną pogłoską. Otrzymaliśmy razem kilka listów zawiadamiających, że i Polska zaczęła podawać wierno-poddańcze adresy. Wiadomości te idą z oddziału warszawsko-bydgoskiéj kolei żelaznéj; w innych miejscach również ułożono kilka adresów. Mieszkańcy powiatów włocławskiego, kutneńskiego i innych sami chwytają powstańców i organizatorów i przedstawiają ich władzom wojskowym. To jeszcze jest ważniejsze niż adresy, a szczególniéj jeśli za przykładem tych powiatów pójdą inne z tych gubernij, które są podwładne hrabiemu Bergowi. (Wiad. G.)

W a r s z a w a, dnia 14 (26) listopada.

Powoli zdrowy rozsądek zaczyna się wypowiadać w sądach większości tutejszéj miejscowéj ludności, nad którą terroryzm jednak zawsze jeszcze zachowuje swą siłę. Doszło do tego już, że czytają i nawet **w i e r z ą** artykułom skierowanym przeciw rewolucyjnym dążnościom partji Mierosławczyków, również jak zaprzeczeniom bezczelnych wymysłów i niesumiennych kłamstw, które rozsypują się szczodrą ręką przez **C z a s** krakowski, „Opinion Nationale“ i ich godnych popleczników! Wyświetlenie całéj nizkości przekręconego tłumaczenia notatki z „Moskiewskich Wiadomości“ o „sztyletach“; wydrukowanie **t r z e m a** dniami naprzód o tych skandalach, które miały odbyć się przy zdjęciu żałoby; odkrycie osobnego rzemiosła **f a k t o r e k** w sprawach politycznych przestępców; list hrabiego Sołłohuba o postępowaniu z nim policji paryzkiéj; proklamacja Forey'a o karach nad Meksykanami w razie zabójstwa żołnierzy francuzkich,— wszystko to nie mogło nie zastanowić uwagi czytających i nie naprowadzić na myśli „wywołujące rozwagę.“ Samolubni panowie nie mogą darować, że oni są taką igraszką, lecz jeszcze nie ośmielają się podnieść głosu lękając się napaści; dla tego też przy zręczności zawsze jeszcze poczytują sobie za obowiązek malować się patrjotyzmem, wypowiadać niebywałe fantazje i powtarzać opowiadania godnego **C z a s u**. Podług słów tego organu, w zupełności odpowiedniego swoim patronom, pałac Zamojskiego był w pewnym względzie zbiorem skarbów całego świata! To obiecana ziemia, przed którą skarby Monte-Christo, a nawet fantazja Dumasa — zupełne zero! Czy to jedzie oficer w pięknym ekwipażu — to z domu Zamojskiego! Idzie feldfebel w zamszowych białych rękawiczkach — również z domu Zamojskiego! Zuchwałość potwarzy przechodzącéj wszelkie prawdopodobieństwo wywołała ze strony „Dziennika Powszechnego“ ogłoszenie, iż od czasu do czasu tam będą ukazywały się zaprzeczenia i sprostowania w rzeczywistém świetle faktów, wypaczonych przez zbyteczną usłużność lub przez pewną ilość złotych, które przeciągnęły honor, sumienie i zdrowy rozsądek niektórych bazgraczy! Wszystko ma swój koniec! lecz będzie li koniec tym zuchwałym wymysłom i nadużyciom drukowanego słowa? Sądząc z toku rzeczy, nam się zdaje, iż właśnie teraz zaczną się „kołosalne kłamstwa“, jakich jeszcze nie bywało na świecie, jeśli przypuścić, iż kłamstwo i potwarz mogą otrzymać wielki rozwój, jakiemi się one okazały w podziemnych edycjach rządu i podkupionych zagranicznych gazetach! Podług słów ludzi świadomych, jeden z takich rycerskich organów „bez strachu i wyrzutu“ otrzymuje za swe gawędy 200,000 franków subsidjum corocznie! Wedle pogłosek **r z ą d**, któremu teraz wymyślono inną nazwę, widząc, że mu już trudno poradzić w Warszawie, przeniósł się na prowincję. On się składa z młodych, lecz najzagorzalszych Mierosławczyków, najstarszy mówią że niema 25 lat. To bardzo prawdopodobne, gdyż środki przedsiębrane przez partję rewolucyjną „zapalonych“ dowodzą w jakim ręku znajduje się osobiste bezpieczeństwo i majątek miejscowéj ludności i że tylko do głowy takich ichmościów może przylecieć taki nieład i wiatr z wyjątkiem wszelkiego moralnego uczucia, pod ciężarem których giną najlepsze siły, najlepsze środki kraju!

Ruch z początku arystokratyczno - klerykalny, przyjął charakter oburzającego terroryzmu. My sądzimy, iż w przyszłości nadanie praw samorządu i zupełnéj osiadłości włościanom postawi znaczną i może nienaruszoną przeszkodę dla burzliwych dążności rozwijających się pod wpływem przeszłości i poszeptów zewnętrznych. Prócz tego „średnia klassa dworzaństwa“, niezważając na to, iż wiele utraci przy sprawiedliwém i zupełnie nieodzownem rozwiązaniu polskiéj włościańskiéj kwestji, powinna wziąć stronę rządu, i nawet obecnie rozrzuceni po różnych miastach i miasteczkach Europy, „obywatele“ niczego tak nie pragną, jak conajrychlejszego przywrócenia porządku i spokoju, żeby choć cokolwiek przyprowadzić do porządku swe interesa i odetchnąć swobodnie! Każdy z nich miał tyle, iż mógł żyć, usiłując w gospodarce zdobyć się na tyle środków, żeby przynajmniej związać koniec z końcem! U nich jest jeszcze nadzieja poprawienia się, gdyż za granicą oni nie znają całego ciężaru pozycji tutejszych obywateli, zmuszonych chcąc niechcąc uciekać się do pożyczek u żydów, a wiadomo co kosztują takie pożyczki! Arystokracja obarczona długami i dumnemi zamiarami, przewodniczona zręczną ręką duchowieństwa, mogła liczyć na poprawienie swych interesów zaplątanych; drobna szlachta nic warta i niemająca nic do stracenia, wedle swych dawnych pojęć i tradycij mogła mieć nadzieję jakiejś wygranéj; tylko obywatele średniéj klassy ryzykowali więcéj od innych, i z nich bez wątpienia utworzy się partja, na któréj można będzie oprzeć się rządowi. Z panami niema co o tém mówić; konieczność, — najsilniejszy ze wszystkich dowodów— jasno wskazuje im należytą drogę, i jeśli myśl o téj konieczności bywa odrzucona przez nich głośno we własném ich kółku, to jednakże każdy ją głęboko pojmuje i odczuwa. Tak w jednym liście, otrzymanym przed kilku dniami, wypowiada się nadzieja jednego z takich ichmościów, iż może „da Pan Bóg obecny smutny stan rzeczy prędko przeminie.“ Zapewnie Rossjanie tu znajdujący się z równą, jeśli nie z większą niecierpliwością oczekują końca „smutnego stanu rzeczy,“ tém bardziéj, iż nie unosząc się oni mogą jaśniéj widzieć całą otchłań nieszczęść, spadających na kraj, dzięki uniesieniom i nierozsądnéj lekkomyślności niektórych klass, — i ubolewać nad ślepemi narzędziami zagranicznych wymagań,— „bo nie wiedzą co czynią.“— (Inw. Ross.)

ПОДПИСКА НА 1864 ГОДЪ

ВИЛЕНСКІЙ ВѢСТНИКЪ

будетъ издаваться и въ будущемъ 1864 году, три раза въ недѣлю, по вторникамъ, четвергамъ и суботамъ.

ВЪ ОФИЦІАЛЬНОМЪ ОТДѢЛѢ будутъ помѣщаемы всѣ распоряженія начальства, имѣющія непосредственное и обязательное отношеніе къ губ. Виленской, Гродненской, Минской, Ковенской, Могилевской и Витебской.

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА:

На годъ: въ Вильнѣ 10 р. съ пересылкою во всѣ города 12 р.
На полгода: — 5 — — — — 6 р.
На три мѣсяца 3 руб. съ пересылкою во всѣ города 3 р. 50
На одинъ мѣсяцъ въ Вильнѣ . . . . 1 р.

ПОДПИСКА ПРИНИМАЕТСЯ:

ВЪ ВИЛЬНѢ: въ Редакціи Газеты и въ газетной экспедиціи.

ВЪ С.-ПЕТЕРБУРГѢ: у М. Вольфа и въ Перворазрядной конторѣ П. В. Васильева, на углу Невскаго и большой Садовой возлѣ Пассажа, домъ Кусова.

ВЪ МОСКВѢ: у г. Черенина, на Никольской улицѣ домъ графа Шереметьева.

ВЪ ВАРШАВѢ: въ книжномъ магазинѣ Цельса Левицкаго и въ Почтамтѣ.

ВЪ КІЕВѢ: въ книжномъ магазинѣ Идзиковскаго.

ВЪ МИНСКѢ у г. Прокоповича.

ВЪ КОВНО у г. Емиля Мронговіюса.

ВЪ ЖИТОМИРѢ въ книжномъ магазинѣ Будкевича.

ВЪ КАМЕНЕЦЪ-ПОДОЛЬСКѢ, въ книжномъ магазинѣ Калленбаха.

За границею подписываться можно въ почтамтахъ Берлинскомъ и Тильзитскомъ, гдѣ и сообщаются условія заграничной подписки.

Гг. Подписчики, желающіе получать газету съ первыхъ NN., благоволятъ обращаться съ требованіями заблаговременно, имѣя въ виду, что въ настоящее время, денежныя корреспонденціи, особенно изъ отдаленныхъ губерній, получаются, какъ это уже неоднократно нами испытано, едва черезъ нѣсколько недѣль.

Еще разъ повторяемъ покорнѣйшую просьбу о высылкѣ слѣдуемыхъ денегъ за Вѣстникъ, посылаемый доселѣ въ долгъ.

А. КИРКОРЪ.

Prenumerata na rok 1864.

KURJER WILEŃSKI

będzie wychodzić i nadal trzy razy na tydzień, we wtorki, czwartki i soboty.

DZIAŁ URZĘDOWY zawierać będzie wszelkie rozporządzenia władz wyższych, mające bezpośredni obowiązujący stosunek do gubernji Wileńskiéj, Grodzieńskiéj, Mińskiéj, Kowieńskiéj, Mohylewskiéj i Witebskiéj.

CENA PRENUMERATY:

Na rok w Wilnie rs. 10 z przesyłką rs. 12.
Na półroku — — 5 — — 6.
Na kwartał . . . rs. 3 z przesyłką rs. 3 kop. 50.
Na miesiąc w Wilnie — 1

PRENUMERATA PRZYJMUJE SIĘ:

W Wilnie: w Kantorze Redakcji i w ekspedycji gazet.

W St.-PETERSBURGU; u M. Wolfa, i w pierwszorzędnym Kantorze P. W. Wasiljewa, na rogu Newskiego prospektu i Wielkiéj sadowéj, obok Passażu, w domie Kusowa.

W MOSKWIE: u księgarza Czerenina, przy ulicy Nikolskiéj, w d. hr. Szeremietjewa.

W WARSZAWIE: W księgarni Celsa Lewickiego i w Pocztamcie.

W KIJOWIE: w księgarni Idzikowskiego.

W MIŃSKU: u p. Prokopowicza.

W KOWNIE: u p. Emila Mrongowiusa.

W ŻYTOMIERZU: w księgarni Budkiewicza.

W KAMIEŃCU-PODOLSKIM: w księgarni Kallenbacha.

Za granicą prenumerować można w pocztamtach berlińskim i tylżyckim, gdzie też o cenie zagranicznéj informacja się udziela.

Pp. Prenumeratorowie życzący niedoznać zwłoki w odbieraniu NN. pisma, upraszają się o wczesne zgłoszenie się do Redakcji, mając na względzie, że obecnie przesyłki pieniężne, szczególnie z oddalonych gubernij, dochodzą zaledwie w kilka tygodni, jak już tego mieliśmy niejednokrotne dowody.

Jeszcze raz ponawiamy prośbę o nadesłanie pieniędzy należnych za Kurjera posyłanego dotąd na kredyt.

A. H. KIRKOR.

Wiadomości Zagraniczne.

Wilno, 27 listopada.

POGLĄD OGÓLNY.

Do sprawy szlezwizko - holsztyńskiéj domieszało się jeszcze zadanie pieniężne. Austrja postanowiła działać wspólnie z Prusami i oba rządy są tego zdania, że książę Fryderyk na Augustenburgu przed dalszém popieraniem swych roszczeń, powinien najprzód zwrócić 3 miljony talarów, wypłaconych dawniéj jego rodzinie za zrzeczenie się praw do spuścizny duńskiéj. Spółcześnie Austrja dopomina się od Danji wypłacenia pół piąta miljona złotych niemieckich za nakłady wojenne, poniesione przy osadzeniu księstw w 1850-m roku. Danja zapewniła Austrji opłatę téj summy, lecz dotąd nie uiściła się z długu, tak, że doliczając odsetki, Austrja ma prawo wymagać około 6-ciu miljonów złotych. Co do książęcia na Augustenburgu, zwolennicy jego utrzymują, że zaliczone 3 miljony talarów nie były wcale wynagrodzeniem za prawo spadkobierstwa, lecz że pochodziły z kupna dóbr ziemskich, posiadanych w księstwach przez dom Augustenburski i sprzedanych przezeń koronie duńskiéj.

Ale pominąwszy stronę pieniężną zatargi niemiecko-duńskiéj, otrzymane najświeższe wiadomości telegraficzne podają o niéj następne szczegóły:

Zaledwie izba poselska pruska zamknęła rozprawy swoje w téj mierze, już parlamenta wiedeński i drezdeński wzięły tenże przedmiot pod rozbiór, i ministrowie spraw zagranicznych austrjacki i saski zabrali w izbach głos, dla wytłómaczenia polityki obu rządów. Jak wszystkie drugorzędne państwa niemieckie, tak i królestwo saskie poczytuje się być zupełnie wolném od warunków traktatu londyńskiego; taka jest przynajmniéj treść oświadczenia pana von Beust, uczynionego w przeszły piątek d. 4 grudnia na posiedzeniu izby poselskiéj sejmu saskiego, którą czytelnicy K u r j e r, a znajdą niżéj pod W i a d o m o ś c i a m i t e l e g r a f i c z n e m i.

Hr. Rechberg wystąpił z taką samą teorją, jaką przedstawił pan von Bismarck w Berlinie, z tą tylko różnicą, że minister pruski zastrzegł dla swojego rządu wolność oznajmienia w swoim czasie, czy traktat londyński uważa za obowiązujący, czy za upadły; gdy tymczasem minister austrjacki ograniczył się tylko twierdzeniem, że układy wstępne i sam traktat 1852, składają nierozerwalną całość. Z drugiéj atoli strony, hr. Rechberg uczynił niejakie ustępstwa panującemu dziś duchowi w Niemczech, wyrażając, że przymus związkowy spełniony w Holsztynie, nie pociągnie za sobą przyznania praw króla Chrystjana do panowania w tym kraju, i że spór, do kogo najwyższa w nim władza ma należeć, musi być zbadany przez sejm związkowy.

Zdawało się nam, że będziemy mogli już dziś donieść, jak sejm niemiecki rozstrzygnął sprawozdanie komissji swojéj w rzeczy przyznania Christjana IX panującym książęciem szlezwizko-holsztyńskim. Wyłączenie posła duńskiego barona Dirckincks z grona sejmu, zapowiadało wyrok dla Danji niepomyślny. Miał on zapaść w przeszłą sobotę d. 5 grudnia; lecz tegoż dnia nadeszła wiadomość przez telegraf, że sejm odroczył posiedzenie do następnego poniedziałku t. j. do d. 7-go, a to z powodu zapowiedzianego przez Austrję i Prusy wspólnego oświadczenia, że oba te mocarstwa niemieckie pragną ograniczyć się tymczasem tylko prostym przymusem wojennym, którego bezpośrednim celem jest zniewolić Danję do cofnienia jednostajnéj konstytucji ogłoszonéj na dniu 18 listopada, dla królestwa i księstwa Szlezwizkiego. Tak więc w przyszłym dopiéro N-rze K u r j e r a będziemy w stanie donieść, co większość sejmu postanowi, chociaż przewidywać trudno, aby jakakolwiek uchwała przeciwna głosowi Austrji i Prus w życie wejść mogła.

Ważniejszym nierównie od zatargi niemiecko-duńskiéj przedmiotem, jest kongres doradzany przez Napoleona III. Wiadomo, że d. 4 listopada listy zapraszające na zjazd do Paryża, wyprawione zostały do dwudziestu rządów europejskich; wiadomo i to, że odpowiedzi mniéj więcéj przychylne państw mniejszych, już zostały przez gabinet paryzki otrzymane. Królowa Wiktorja wszakże odmówiła swojego uczęstnictwa z powodów, które lord Russell w depeszach swoich do hrabiego Cowley, ambasadora angielskiego przy dworze cesarsko-francuzkim, przełożył. Cały ten przedmiot roztrząsany w 3-ch pismach gabinetu angielskiego 11, 12 i 25 listopada, tudzież w depeszy pana Drouyn de Lhuys, 23 tegoż miesiąca, zdaje się być zupełnie wyczerpanym. Hrabia Russell z dziwną jasnością najgruntowniéj dowiódł, że kongres zebrać się nie może, że istniejących trudności w żaden sposób nieuprzątnie i że prędzéj stan rzeczy pogorszyć, niż polepszyć byłby zdolnym.

Hrabia Russell dał do zrozumienia, że Anglja przed wysłaniem do Paryża odpowiedzi, porozumiewała się z Austrją i nabyła przeświadczenia, że cesarz Franciszek-Józef kongresu nie przyjmie. Potwierdziła to wiadomość telegraficzna w przeszły piątek wieczorem, d. 4 grudnia, z Wiednia wyprawiona. Na posiedzeniu izby poselskiéj rady cesarskiéj, poseł Rechbauer wystąpił z zarzutami przeciw polityce zewnętrznéj austrjackiéj; poruszył ten sam przedmiot jeszcze dorażniéj poseł Schindler. Na co hr. Rechberg odpowiadając wyraził, że pomysł zwołania kongresu jest pięknym i szlachetnym, lecz wypadek jego niepewny, że dla uniknienia wojny rzeczą jest niezbędną porozumieć się na przód co do przedmiotów mających pojść pod rozbiór, głównie zaś co do środków wykonania uchwał, jakieby większością głosów zapadły. Hr. Rechberg dodał, że rząd austrjacki w całém działaniu swojém musi pragnąć utrzymania pokoju obok nietykalnéj całości cesarstwa. Rząd w duchu téj polityki chce postępować we Włoszech, nie myśli bowiem o zdobyczach; ale dopóki Turyn wyczekiwać tylko będzie pierwszéj lepszéj zręczności do opanowania Wenecji, żaden minister spraw zagranicznych austrjackich nie będzie mógł zagaić przyjaznych stosunków z dworem turyńskim.

Lord Russell wyraźniéj jeszcze wytłómaczył się w téj mierze i w depeszy swojéj d. 25 listopada powiedział, że jeśliby Austrja uwiadomioną została, że kongres ma wziąć pod rozbiór sprawę włoską, wówczas wręcz odmówi wysłania na ten zjazd pełnomocnika swojego; jeśliby przeciwnie ten przedmiot nieopowiednie został wytoczony, pełnomocnik austrjacki natychmiast obrady opuści. Lord Russell sprawiedliwie uważa, że gdyby nawet chodziło o potwierdzenie zmian dokonanych od 1815 aż do obecnéj chwili w Europie i o uświęcenie dzisiejszego jéj składu, uchwałą mającą stanowić nowe prawo publiczne, w takim razie kongres do skutku dojść nie może i nie przyniósłby żadnego praktycznego pożytku. Tém zaś niepodobniejszém okazałoby się jego zebranie, gdyby zamyślano o jakim nowym podziale rzeczywiście posiadanych przez rozmaite rządy krajów. Nadto, jakąż sankcję mogłyby mieć uchwały tego zgromadzenia, które zwołane w zamiarze ustalenia pokoju, niewidziałoby innego środka wykonania swych postanowień na opornych, jak siłą oręża, to jest wypadek byłby wprost przeciwnym zamiarowi i z usiłowań o pokój wywinęłaby się właśnie wojna, któréj wszystkie rządy najtroskliwiéj unikają.

Dzienniki angielskie wszystkich odcieni oddają najwyższą sprawiedliwość polityce lordów Palmerstona i Russella; przeciwnie francuzkie przyjęły z wielką goryczą wiadomość o odmównym liście królowéj Wiktorji. Dotąd mamy zdania w tym przedmiocie „Konstytucjonisty," dziennika „Wiek" (le Siècle), „Prassa", „Mniemanie narodowe", „Czas" (Temps), „Francja" i „Dziennika Rozpraw"; ale publicyści paryscy zdają się być nadto rozdrażnieni, aby z krwią zimną ocenić mogli doniosłość *rozumowań lorda* Russell. Położenie Włoch służy za główny tekst zarzutów z ich strony przeciw gabinetowi angielskiemu. Twierdzą oni, że nikt natarczywiéj jak lord Russell nie nastawał, nikt mocniéj jak on nie pomawiał rządu francuskiego o zawady stawione ostatecznemu urządzeniu doli półwyspu; tymczasem, kiedy cesarz Napoleon zagaił między innemi to właśnie, czego Anglja zdawała się najgoręcéj pragnąć, niepokonane trudności wynurzają się ze strony Wielkiéj Brytanji.

Rząd francuzki dotąd jeszcze nie przemówił, bo też dzienniki nie umieściły odpowiedzi głównych mocarstw; ale M o n i t o r zaprzeczył wszelkiego urzędowego pochodzenia świeżo w Paryżu wydanéj broszurze pod napisem: „Cesarz Napoleon III i Kongres." Wnioski jéj mogłyby zwrócić uwagę, gdyby tak uroczyście nie zapowiedziano, że jest ona tylko wyrazem pojedyńczego i nieupoważnionego myśliciela.

Wiémy, że królowa hiszpańska, królowie portugalski, belgijski, włoski, że sułtan turecki, już odpowiedzieli na listy cesarskie; ale dzienniki umieściły dotąd tylko tekst odpowiedzi króla szwedzkiego; list więc jego jako mający powab świeżości przytaczamy tu w dosłownem tłómaczeniu:

„Mości panie, bracie i przyjacielu,

„List, który w. c. mość raczyłeś do mnie pisać pod dniem 4 bież. miesiąca, wręczony mi został przez waszego posła. Sądzę, iż powinienem niezwłocznie odpowiedzieć na wezwanie do uczęstnictwa w kongresie, który w. c. mość radzi zebrać w Paryżu, a którego cel powinien upewnić podstawy utrzymania powszechnego pokoju w Europie. Cokolwiek przyczynić się może do osięgnienia tak pożądanego celu, ma prawo do mojéj zgody. Pośpieszam więc uwiadomić w. c. mość, że przyjmuję wezwanie i nie omieszkam najpewniéj przybyć, jeśli otrzymaném będzie spółuczęstnictwo innych państw europejskich.

„Tém mniéj mogę opóźniać zespolenie się moje ze wspaniałemi zamiarami w. c. mości, że zjednoczone królestwa, wolne od widoków dumy i pobudek obawy, nie będą kierowane na tego rodzaju kongresie wyłącznemi dla siebie dogodnościami, i mogą z najzupełniejszą bezstronnością oddać się poszukiwaniu najwłaściwszych środków do zapewnienia powszechnego dobrobytu ludów; ugruntowania na zasadach szerokich, sprawiedliwych i trwałych utrzymania pokoju, i usilności naprawie-

Bob-Rock.

przez

KAROLA SEELSFIELDA.

(Dalszy ciąg, ob. N. 135)

Wszyscy stali w kółku pod sklepieniem drzewa, Bob był we środku.

Drżał jak liść osiny, z wzrokiem utkwionym w świeżą mogiłę, która się wznosiła o trzydzieści kroków od pnia.

W mogile téj spoczywał zamordowany. Cudowna mogiła! Żaden poeta nie mógłby żądać dla siebie, nie mógł nawet wyobrazić sobie piękniejszéj! Miękka murawa, wspaniałe sklepienie, które sama natura stworzyła, wieczny cień niedostępny dla promieni słonecznych....

Bob, alkald i towarzysze jego, pozsiadali z koni. Jeden z nich oderznął lasso od siodła Boba, przerzucił koniec jeden przez gałąź, a z obu końców zrobił petlę.

Po tych przygotowaniach alkald zdjął czapkę i złożył ręce; wszyscy poszli za przykładem jego, Bob z ponurym wyrazem zwiesił głowę. Alkald zwrócił się ku niemu i rzekł:

— Bob! — będziemy się modlić za twą biedną duszę, która musi się teraz rozłączyć z grzesznem ciałem.

Bob nie słyszał.

— Bob! — rzekł znowu sędzia.

Bob zadrżał.

— Chciałem coś powiedzieć — zawołał nagle nieprzytomnie — chciałem coś powiedzieć!

— Cożeś chciał powiedzieć?

Bob powiódł do koła dzikim wzrokiem, usta jego poruszyły się, lecz duch jego zdawało się, nie był już na téj ziemi.

— Bob! — rzekł znowu sędzia: — będziemy się modlić za duszę twoję.

— Módlcie się, módlcie! — jęknął Bob: — modlitwa wasza będzie mi potrzebną.

Alkald modlił się powoli i głośno, modlił się wzruszonym, przenikającym do głębi głosem.

— Ojcze nasz, któryś jest w niebiesiech...

Bob powtarzał za nim każdy wyraz. Kiedy wyrzekł: „i odpuść nam nasze winy", głos jego wyrwał się z głębi zbolałéj duszy przeraźliwym jękiem.

— Zlituj się, Panie, nad duszą jego! — skończył alkald.

— Amen! — dodali wszyscy.

Wówcas jeden z korregidorów zarzucił petlę na szyję Boba, drugi zawiązał mu oczy, trzeci wydobył nogi jego ze strzemion, czwarty zaś stanął z podniesionym biczem za mustangiem. Wszystko to wykonano w cichości w najgłębszém milczeniu, uroczyście!...

Bicz spadł. Mustang odskoczył. W téj saméj chwili, Bob z rozpaczą chciał chwycić za cugle i krzyknął przeraźliwie „stój"!

Ale już było za późno — Bob wisiał.

Dotąd brzmi w ustach moich ten okropny krzyk „stój!" Krzyk ten wyrwał się też z piersi alkalda; i dziś jeszcze widzę wyraźnie, jak alkald podskakuje nieprzytomny ku niemu, jak chwyta wiszącego w objęcia i podtrzymuje na swoim koniu.

Jedną ręką podtrzymując Boba, drugą starając się rozwiązać petlę, olbrzymia ta postać drżała z nieopisanéj trwogi. Scena ta miała w sobie coś okropnego! Prokurator i korregiderowie stali jakby bez życia.

— Whisky! whisky! Kto ma whisky? — krzyczał sędzia.

Jeden z obecnych podbiegł z butelką whisky, drugi podtrzymywał ciało powieszonego, trzeci nogi jego; alkald wlał mu do ust kilka kropel. Przytém utkwił w Boba wzrok tak rozpaczliwy i pełen trwogi, jak gdyby od przebudzenia się Boba zależało jego życie. Długo starania wszelkie były bez pomyślnego skutku; na szczęście, chusteczka, którą zapomniano zdjąć z szyi, nie dała przełamać się pacierzowi szyi. Nareszcie Bob otworzył straszne swe oczy.

— Bob! — szepnął sędzia głuchym głosem.

Bob spojrzał na niego przenikliwém okiem.

— Bob! — szepnął znowu alkald: — chciałeś coś powiedzieć... o Johnie? nie prawdaż?

— John! — rzekł Bob ochrzypłym głosem. — John...

— Co John?

— John w San-Antonio? — szepnął alkald.

Olbrzymia pierś jego podnosiła się, jak gdyby miała pęknąć. Rysy twarzy były nieruchome.

— W San-Antonio, w Padre José — wyrzekł Bob ochrzypłym głosem. — Strzeż.... cie... się!...

— A więc on zdrajca! — szepnęli wszyscy nieprzytomni.

Wiadomość ta tak przeraziła alkalda, że siły go opuściły i Bob wypadł z rąk jego i znowu zawisł na lasso.

Alkald rzucił nieprzytomném okiem na Boba, na obecnych i wyrzekł z cicha:

— Zdrajca!

— Obywatel i zdrajca! — mruczeli wszyscy.

— Obywatele — wyrzekł alkald głosem syczącym bez dźwięku. — Nie mamy czasu do stracenia, — nie traćmy ani chwili; zaraz musimy porwać Johna.

— Niema czasu do stracenia, trzeba schwytać Johna! — zawołali wszyscy.

— Trzeba natychmiast udać się do San-Antonio! — szepnął alkald znowu.

— Do San-Antonio! — zawołali wszyscy i jak mary zniknęli z pod patryarchy. Kiedy już byli zewnątrz sklepienia olbrzymiego drzewa, spojrzeli raz jeszcze pytająco na alkalda, na siebie, wskoczyli na mustangów i udali się wszyscy w kierunku San-Antonio.

Alkald pozostał sam jeden, w głębokiém zamyśleniu z śmiertelną bladością na twarzy. Lodowata nieruchomość odbiła się w całéj jego postawie, oczy utkwione były z bojaźnią na oddalających się.

Nagle, jak gdyby się ze snu ciężkiego obudził, schwycił mnie za rękę i zawołał:

— Śpiesz się pan do mnie, do domu mego, śpiesz, nie żałuj konia.

Zmień tam koni, weź z sobą Ptoli i jedź co najprędzéj do San-Felipe, i opowiedz wszystko, co się stało, coś widział i słyszał, opowiedz to Stefanowi Austine.

— Jednak... sędzio...

— Śpiesz się, jedź, nie żałuj konia, jeżeli chcesz wyświadczyć przysługę Texasowi! Przywieź stamtąd żonę i córkę moję.

Mówiąc to, pędził mnie rękami, całém ciałem; uczucie gwałtownéj niecierpliwości zmieniło rysy jego do niepoznania, tak był w téj chwili strasznym, żem nie miał czasu zdać sobie sprawę z tego, czego byłem świadkiem — i nieczekając dłużéj, spiąłem konia ostrogą, i pojechałem.

Jadąc koło lasu, obejrzałem się: alkalda już nie było.

Mustang mój leciał jak strzała. W domu alkalda zmieniłem konie, wziąłem z sobą Ptoli, pojechałem do San-Felipe i poszedłem do półkownika Austina.

Kiedym mu wszystko opowiedział — zbladł, kazał natychmiast osiodłać konie i uwiadomić o tém sąsiadów.

(Dalszy ciąg nastąpi).

nia w sposób sprawiedliwy krzywd, które jawnie wynurzyły się w niejedném miejscu; a razem też krolestwa zjednoczone unikać będą nadwątlenia praw godziwie nabytych i spełnianych przez ściśłe szanowanie wypływających z nich obowiązków.

„Jeżeli cel przez w. c. mość zamierzony „osięgniętym zostanie, będzie wiecznym „dla niego zaszczytem zagajenie dzieła „równie błogiego dla panujących, jak dla „ludów.

„Będę szczęśliwym, jeśli okoliczności po„zwolą połączyć moje usiłowania z usiło„waniami innych panujących Europy, dla „urzeczywistnienia tak zbawiennego przed„sięwzięcia; szczególniéj zaś, że znajdę zrę„czność ponowienia osobiście wyrazów wy„sokiego poważania i niezachwianéj przy„jaźni, z jakiemi jestem, mości panie, bra„cie i przyjacielu,

„W. c. mości dobrym bratem i przyjacielem.“

„Karol.“

We Francji nie zaszło nic szczególnego. Cesarz bawi w Compiègne i przyjmuje tam ze zwykłą sobie gościnnością, znakomitości francuzkie i zagraniczne. Izba prawodawcza kończy rugi i już najznakomitsi mówcy oppozycyjni zabierali głosy w tym przedmiocie, wprawdzie dziś podrzędnym, ale który z czasem może urość do wysokich rozmiarów, porusza bowiem ważną stronę moralną nieskazitelności wyborów. Kiedy izba przystąpi do roztrząśnienia projektu adresu, postaramy się skreślić jéj obraz, a wówczas przytoczyć najpiękniejsze miejsca z mów p.p. Berryer, Thiers i Marie, oraz p. Chaix-d'Est-Ange, świadczące, że gdy prawdziwa wymowa umilkła na parlamentach europejskich, gdy nawet w Anglji, tém klassyczném jéj niegdyś polu, prócz pana Gladstone, rzadko kto przemawia dźwiękami Pitta, Burke, Canninga,—we Francji nie zginęły jeszcze podania mówców Mirabeau, Benjamina Constant, jenerała Foy, Kazimierza Perrier, Guizota i Thiersa.

Powszechność paryzka zatrwożona jest sprawozdaniem ministra skarbu pana Achillesa Fould, o potrzebie pożyczki 300-tu miljonów franków, dla podołania rozchodom bieżącym. Pod kwiatami, któremi minister ozdobił obraz stanu skarbowego Francji, wzrok przenikliwszy odkrywa otchłan niedoboru, rozwierającą się coraz szerzéj i w obec coraz rosnących potrzeb w Meksyku, niedającéj nadziei zwrótu ku lepszemu. Sprawozdanie pana Fould niewcześnie ukazało się razem z odmową królowéj Wiktorji i codzień bliższemi rozprawami nad adresem.

Wiadomości nadchodzące z Meksyku nie są tego rodzaju, aby mogły schlebiać miłości własnéj Francuzów i rozjaśnić zasępione umysły. Marszałek Forey nieumiał, bo być to mogło zupełnie niemożliwém, utrzymać zgody między członkami regencji. Stan rzeczy sam z siebie ciężki, pogorszył się jeszcze od powrótu deputacji meksykańskiéj wysyłanéj po arcyksiążęcia Maksymiljana. Arcybiskup de Labastida zdaje się że wRzymie przejął się wyobrażeniami wstecznemi i objawiać począł tak niesłychane roszczenia, że niemogąc ani własnych przekonań wmówić, ani zasad politycznych spółczłonków rządu tymczasowego podzielić, usunął się od przewodniczenia czynnościom rządowym. Tymczasem Juarez, o którego bezsilności tyle mówiono, trzyma się ze stronikami swoimi w znacznéj części kraju i dotąd niewidać nadziei, aby tak prędko wszelkiego oporu zaniechał. Francja rzucić Meksyku, gdzie tyle miljonów ważyła, bez niesławy i największych strat niemoże, a wypadki każdego dnia coraz widoczniéj dowodzić zaczynają, że burzliwéj i nieporządnéj rzeczy-pospolitéj, na wyzwoloną i prawidłową monarchję zamienić nie potrafi.

Przynajmniéj w innych dalekich lądach, na które Francja działalność swoję tak nieoględnie rozproszyła, w obecnéj chwili panuje spokojność. W Japonji niesprawdziły się zatrważające wiadomości, chociaż to pewna, że w ciągłém ścieraniu się cesarza duchownego, zapamiętałego wroga Francji, i cesarza świeckiego, bardzo wątpliwego zwolennika, w obec tchnących zemstą Daimosów, lada chwila wybuchnąć mogą wstrząśnienia, które znowu narażą Francję na konieczność wysłania tam większéj siły zbrojnéj, a co zatém idzie, na konieczność zwiększonych nakładów. W Madagaskarze niesprawdziła się wieść na wiatr rzucona, że król Radama II wbrew pewnym doniesieniom niezostał zabity przez poddannych, lecz wyprowadzony z tajników, w których go wierni ulubieńcy ukryli, objął znowu rządy i dla Francji okazuje największą przychylność; przecież królowa wyzuwszy się z uprzedzeń, znalazła, że dobro jéj kraju wymaga utrzymania przyjaznych stosunków z Francuzami. Jeżeli tak jest i traktat przyjęty przez Radama II-go, przez jego wdowę spełnionym zostanie, rząd Napoleona III uwolni się od kłopotu utrzymywania niewymiernéj siły zbrojnéj na tych dalekich morzach.

W Hiszpanji spór z Marokiem został nakoniec ostatecznie załatwiony, i królowa Izabella II otrzymała zupełne zaspokojenie wszystkich swoich żądań Z San-Domingo nadeszły wiadomości, że powstanie jest na schyłku; że codzień przybywające oddziały wojsk hiszpańskich grożą rokoszanom, których siły najwięcéj na 14 tysięcy ludzi obliczają, blizką zagładą.

We Włoszech rząd idzie raz obraną drogą; pracuje nad rozwojem siły zbrojnéj lądowéj i morskiéj kraju. Dzienniki włoskie chronią się niewczesnych przechwałek.

W Grecji król Jerzy oznamionował piérwszy krok swoich rządów czynem prawdziwie szlachetnym. Zgromadzenie narodowe, pod wpływém namiętności, od których wybrańcy narodu zawsze wolnymi być powinni, potępiło wszystkich, którzy kiedykolwiek byli ministrami króla Ottona. Jerzy I widział w téj uchwale nadużycie niegodne mężów radzących nad dobrem kraju, i stanowczo oświadczył nadzieję, że zgromadzenie ten wyrok cofnie.

Podaliśmy niżéj zajmujące sprawozdanie o oprzysiężeniu konstytucji przez młodego króla Hellenów.

Francja.

Paryż, 27 listopada. Dziennik **France** umieścił pod napisem **Stronnictwa i mniemania**, co następuje:

Sądzimy że równie wiele zależy na tém i rządowi i krajowi, aby stronnictwa znikły, a mniemania wzięły rozwój.

Walki stronnictw naraziły monarchje parlamentarne i roztrąciły je o antagonizm, którego opanować niemiały siły.

Ale prawidłowe objawy mniemań założą cesarstwo przedstawicielskie i wyzwolone.

Pod poprzedzającemi rządami, zgromadzenia były tylko obrazem głębokich niezgód, wkorzenionych przez nasze kolejne rewolucje.

Restauracja nie miała dość szerokiéj podstawy, by udźwignąć brzemię wolności, któremi uposażyła Francję. Zasada, którą wyobrażała, zostawując jéj w dziejach wysokie miejsce, odosobniała ją od ruchu nowych pomysłów. Obalił ją popęd niewstrzymany sił konstytucyjnych, uczciwie przez nię uorganizowanych.

Monarchja 1830 była tylko rządem stronnictw, i to było jéj słabością. Posiadając dynastję popularną, znakomitych mężów stanu, pochopy narodowe, musiała ciągle mieć się odpornie. Parlament, w którym wynurzała się cała jéj pylityczna działalność, był tylko polem bitwy. Ściśniona między natarczywością prawicy legitymistowskiéj i lewicy republikanckiéj, ta monarchja nie znajdowała dosyć przestrzeni do samoistnego ruchu; i widzieliśmy jéj upadek wówczas, gdy ogromna większość była za nią. Nie runęła pod zamachami swych wrogów, ale skonała przez własną bezsilność.

Monarchja orleańska, jak i burbońska, znikły w starciu się stronnictw, zamiast znalezienia warunków swéj równowagi, a więc rękojmi trwałości, w uczciwéj i płodnéj walce mniemań.

Ztąd wynikło, że Francja przez lat 60 była niejako w nieustającéj rewolucji. Swoboda polityczna, zamiast zostania dźwignią postępu, stała się narzędziem zniszczenia.

To właśnie należy odmienić, albo sprawiedliwiéj mówiąc, to właśnie już odmieniono.

Najprzód cesarstwo inny ma początek od restauracji i królestwa 1830. Opiera się na 8 miljonach głosów; przedstawia cały naród w jego potężnéj jednocie.

A przeto i zadanie dynastyczne, zawsze groźne pod rządami, których pierwiastkowi zaprzeczano, zostało już rozstrzygnięte przez wolę narodu.

W obec cesarstwa, istnieć mogą i istnieją jeszcze żale, wspomnienia, które szanować należy, a może i pragnienia, których lękać się nie trzeba; ale nie widać już jak dawniéj oporu dynastycznego, uorganizowanego, działającego i wojującego.

Niegdyś każde stronnictwo miało swego króla, dziś stronnictwa są niemożliwe. Francja ma tylko jednego manarchę zowiącego się: cesarz Napoleon III.

Przyszła godzina urzeczywistnić to we Francji, co dokonało się w Anglji, kiedy Jakobici przeobrazili się w Torysów. We Francji, jak w Anglji, pierwiastek rządowy nie jest zaprzeczany; tylko postępowanie jego może ulegać zmianom.

W tych to nowych warunkach mniemania są, podług nas, wezwane do pożytecznego wynurzenia się dla dobra państwa.

Z tego stanowiska widzenia, posłannictwo nowéj izby występuje z donioslością, którą byłoby dzieciństwem zapoznawać. ...

Wielce lękano się wejścia do niéj tych, których podczas ruchu wyborczego nazywano **naczelnikami dawnych stronnictw**, a których książę de Morny trafniéj i nadobniéj nazwał **znamienitościami parlamentarnemi**. Nie podzielaliśmy téj obawy z następnego powodu: Jeżeli pp. Berryer, Thiers i Marie zasiadają w izbie jako naczelnicy stronnictw, są oni odosobnieni; słowa ich zgasną we czczości; nic im nie odpowie ani w izbie, ani w kraju.

Jeżeli przeciwnie, jak w to wierzymy, uczciwie zbliżają się do naszych instytucij, obok zachowania, rozumie się samo z siebie, téj godności, któréj wymagać od nich zrzeczenia się byłoby równie daremném jak hańbiącém, witamy ich przybycie! Stawilibyśmy czoło ich krokom nieprzyjacielskim; lecz przyjmiemy z pełną uszanowania uległością patrjotyczne i doświadczone ich rady.

Oprócz tych znakomitości parlamentarnych, któż zasiada w izbie? nieliczna oppozycja jaśniejąca zdolnościami; niezmierna większość, tchnąca bezwarunkowém przywiązaniem i wielką polityczną mądrością.

Są zapewnie umysły uparte i zaślepione, które chciałyby zaprządz większość do wstecznego działania i zostawić drobnéj wspomnianéj przez nas oppozycji, już posiadającéj taką wziętość z wymowy, cześć wyzwolonych przekonań. Około tego wszystko krąży.

Dla dobra większości, dla dobra rządu, otwarcie i silnie zbijamy te zgubne natchnienia; i czyniąc to, głęboko wierzymy w nasze przywiązanie do dynastji i do rządu.

Dla tego pochwalaliśmy i zawsze chwalić będziemy każdy objaw w łonie większości owego ducha kontroli i postępu, którego wyłączność oppozycja powinnaby usiłować zatrzymać, gdyby była mniéj prawą.

Słowem, stronnictwa nie istnieją w izbie i istnieć w niéj nie powinny, są tylko mniemania. Niech objawiają się niepodlegle; niech odznacza je sprawiedliwość zasad; niech biorą górę, przez swą wspólność z dobrem ogólném! Żywo tego pragniemy, bo wierzymy, że siła cesarstwa spoczywa w jego szczerém i zupełném przymierzu z prawdziwemi warunkami rządu przedstawicielskiego.

Anglja.

Gazeta londyńska d. 28 listopada ogłasza pisma rządów francuzkiego i angielskiego w przedmiocie kongresu.

Piérwszém pismem jest list Napoleona III do królowéj, jednobrzmienny z tym jaki przesłany został przez cesarza do sejmu niemieckiego, a którego tekst umieściliśmy w swoim czasie w **Kurjerze**. Dalsze pisma i wyciągi z nich ogłoszone przez Gazetę londyńską są następne:

Wyciąg z depeszy hrabiego Russell do lorda Cowley.

I.

Foreign-Office 11 listopada 1863 r.

„Milordzie, potrzebuję zawiadomić w. d., że królowa otrzymała od cesarza Francuzów list pisany d. 4 listopada. Królowa w odpowiedzi na ten list, oświadczyła, iż cesarz może być pewnym, że każdy pomysł lub każde przełożenie jego c. mości znajdzie zawsze najszczerszą i najbaczniejszą uwagę, szczególniéj zaś gdy dobro powszechne narodów będzie ich przedmiotem; że zatém n. pani poruczyła doradcom swoim przedstawić sobie zdanie, do którego, po dojrzałéj rozwadze, przyjdą, o ważnych środkach jakie cesarz poleca przyjęciu swych sprzymierzonych, oraz że główny jéj sekretarz stanu spraw zagranicznych w czasie o ile można najkrótszym upoważni ambasadora angielskiego w Paryżu do oznajmienia rządowi jego c. mości postanowień, jakie n. pani po rozważeniu ich zdania poczyta za powinność przyjąć.

Zostaję i t. d. **Russell**.

II.

Hrabia Russell do jego dostojności hr. Cowley ambasadora angielskiego w Paryżu.

Foreign-Office, 12 listopada 1863.

„Milordzie,

„Królowa raczyła oddać swoim poufnym doradcom list cesarza Napoleona pisany do n. pani w przedmiocie kongresu. Znajduję potrzebę zawiadomić was, z jakiego punktu widzenia rząd królowéj zapatruje się na przełożenie zawarte w tém piśmie.

List wzywa n. panię do wzięcia uczęstnictwa w kongresie, mającym zgromadzić się w Paryżu, dla naradzenia się w sprawach europejskich.

Rozkazano mi najprzód oznajmić w. d., że rząd królowéj widzi w tym kroku dowód troskliwości ze strony cesarza o pomyślność Europy.

Teraz pragnę przystąpić do przytoczonych powodów usprawiedliwiających uczynione przełożenie; z kolei roztrząsnę samo przełożenie.

N. cesarz przyznaje, że we wszystkich zdarzeniach kiedy głębokie wstrząśnienia zachwiały podstawy lub zmieniły granice państw, sprowadzało to zawsze uroczyste umowy mające na celu uporządkowanie nowych pierwiastków i uświęcenie ich przez przejrzenie dokonanych przeobrażeń. Taki był przedmiot traktatu westfalskiego w wieku XVII i rokowań wiedeńskich w roku 1815-m. Na téj ostatniéj podstawie spoczywa dziś budowa polityczna Europy; a jednak cesarz jegomość czyni uwagę, że ta budowa ze wszystkich stron rozwalać się poczyna.

Cesarz dodaje, że pilnie zważając położenie rozmaitych krajów, niepodobna nie zgodzić się na to, że niemal na wszystkich punktach traktaty wiedeńskie są zniszczone, zmienione, zapoznane lub zagrożone.

Kiedy przełożenie takiéj wagi, z jakiém cesarz wystąpił, poparte jest pewnemi dowodami uznaliśmy za powinność troskliwie roztrząsnąć też dowody.

Od podpisania traktatów 1815 upłynęło blizko pół wieku. To dzieło było w niejaki sposób naglonem przez konieczność wrócenia Europie spoczynku po tylu wstrząśnieniach. Wszakże, dokonane przeobrażenia w ciągu lat 50ciu nie przekroczyły téj miary, jakiéj miano prawo oczekiwać w skutek długości czasu, postępu mniemania, ruchoméj polityki rządów i zmieniających się potrzeb ludów. Jeżeli weźmiemy pod uwagę pół wieku oddzielające traktat westfalski od r. 1700 lub podobnyż okres upłyniony między pokojem utrechckim i r. 1763, znajdziemy że znamionują go równie rozległe zmiany, jak przerwę upłynioną między 1815 a 1863-m.

A jednak nie uznano konieczności w epokach wyżéj wspomnianych, wzięcia się do ogólnego przejrzenia bądź traktatu westfalskiego, bądź traktatu zawartego w Utrechcie.

Rząd n. pani jest przekonany, że główne warunki traktatu 1815 trwają w zupełnéj swéj mocy; że największa część tych warunków nie została bynajmniéj zachwianą i że właśnie na ich podstawie spoczywa równowaga Europy.

Jeżeli zamiast wyrzeczenia, że traktat wiedeński przestał istnieć, lub że jest zniszczony, zapytamy siebie, czy pewne cząstki tego aktu nie zostały zmienione, zapoznane lub zagrożone, wówczas wynurzają się inne pytania. W zmianach jakie zaszły, niektóre otrzymały sankcję wszystkich wielkich mocarstw i składają dziś część publicznego prawa Europy.

Jest li zamiarem nadać tym zmianom sankcję powszechniejszą i uroczystszą? Jest li ta robota konieczną? Przyczyni li się ona do pokoju Europy?

Inne cząstki traktatu wiedeńskiego były zapoznane lub zostawione na stronie, a zmiany dokonane rzeczywiście w ten sposób nie były prawnie uznanemi przez wszystkie państwa europejskie.

Czy więc o to chodzi, aby od państw, które nie zespoliły się jeszcze do ich uznania, otrzymać sankcję zmian, o których mowa?

Przystępujemy nakoniec do tych części traktatu wiedeńskiego, które są zagrożone i ze względu na te części wynurzają się najważniejsze ze wszystkich innych pytania. Jakiego rodzaju są przełożenia, które cesarz Napoleon zamierza o nich uczynić? Jaki kierunek weźmie ich dążność? A nadewszystko, jeżeli by je większość państw przyjęła, czy przyjdzie narzucać je siłą oręża?

Kiedy panujący lub ministrowie Austrji, Francji, Prus, Rossji i Wielkiéj Brytanji zjechali się w Weronie w 1823-m dla rokowań w sprawach hiszpańskich, cztery piérwsze państwa siłą zbrojną wykonały swe postanowienia, bez względu na protestacje Anglji. Czy w razie niezgodności zdań, ów przykład ma być naśladowany?

Rząd n. pani potrzebuje zadowalających objaśnień w tych wszystkich szczegółach, nim uczyni jakiekolwiek postanowienie w rzeczy ściągającéj się do przełożenia wyrażonego przez cesarza.

Rząd n. pani byłby gotów roztrząsać z Francją i innemi państwami, w drodze korespondencji dyplomatycznéj, każde zadanie pojedyńcze, w którém możnaby dojść do rozstrzygnienia zdolnego utrwalić pokój Europy.

Lecz doznałby więcéj obawy niż otuchy ze zgromadzenia kongresu panujących i ministrów, skoroby cel jego nie był określony, skoroby obejmował kartę całéj Europy i obudził nadzieje i pragnienia, jakich członkowie tego zjazdu nie byliby w stanie ziścić lub ukoić.

Rząd n. pani niema najmniejszego powodu wątpić o duchu umiarkowania i sprawiedliwości, z jakim cesarz Napoleon wystąpiłby na tém zgromadzeniu. Przeświadczony jest, że jego cel zmierza do dostarczenia rękojmi pokojowi europejskiemu; całe pytanie zasadza się na wiadomości, przez jakie środki ten cel ma być osięgnięty.

Wzywam was, milordzie, do odczytania i zostawienia odpisu niniejszéj depeszy panu Drouyn de Lhuys.

Proszę przyjąć i t. d. **Russell**.

Minister spraw zagranicznych do margrabiego de Cadore, sprawującego interesa Francji w Londynie.

Compiègne, 23 listopada 1863 r.

„Hrabia Cowley udzielił mi przed kilku dniami depeszę hr. Russell z d. 12 b. m. wyrażającą mniemanie rządu brytańskiego o przełożeniu zjazdu w Paryżu kongresu dla narad nad sprawami Europy; przy niniejszém znajduje się jej odpis. Dawniejsze moje listy z góry już odpowiedziały na niektóre uwagi rozwinięte w tém piśmie. Rozumiem wszakże, że powinienem w niniejszéj depeszy, któréj odpis doręczysz panie margrabio głównemu sekretarzowi stanu, streścić pobudki jakie skłoniły do tego kroku naszego n. pana.

Rząd cesarski niema zamiaru ani chwalić ani ganić traktatów wiedeńskich. Wstępując na tron cesarz oświadczył, że poczytuje siebie za związanego przez podpisane zobowiązania przez swych poprzedników. Świeżo jeszcze, w liście swoim do panujących, n. pan uznał, że akta dyplomatyczne 1815 były osnową, na któréj dziś spoczywa polityczna budowa Europy; ale w jego oczach ta przyczyna zniewala właśnie do bliższego roztrząśnienia, czy sama podstawa nie jest głęboko zachwianą?

Owoż, gabinet londyński przyznaje zgodnie z nami, że mnogie jego rozporządzenia poniosły ciężki uszczerbek. Z liczby zmian dokonanych, jedne otrzymały sankcję wszystkich wielkich mocarstw i stanowią dziś część prawa międzynarodowego; przeciwnie inne, rzeczywiście spełnione, nie są prawnie przyjętemi przez wszystkie gabinety.

Co do piérwszych, niepodobna nam nie zauważać, jak przeważnie narzuciły się przyjęciu rządów. Skwapliwość saméj Anglji z oświadczeniem swego przyzwolenia, przekonywa do jakiego stopnia skład dawniejszy nie odpowiadał, według wyrazów lorda Russell, temu, czego wymagał bieg czasu, postęp mniemania, polityka ruchoma rządów i zmieniające się potrzeby ludów. Z drugiéj strony, czyż nie upoważnia to do sądu, że tak ważne zmiany mogły w pewnych rozmiarach zmienić szyk i równowagę całości? Przypuszczamy z lordem Russell, że nie istnieje konieczna potrzeba nadawania tym zmianom ogólniejszéj i uroczystszéj sankcji; ale myślimy że byłoby korzystném uprzątnąć gruzy i zjednoczyć wszystkie żyjące jeszcze członki w jedno ciało.

Co do zmian, którym państwa nie udzieliły jeszcze jednomyślnego potwierdzenia, stanowią one zaciągi prawne, które z dnia na dzień mogą rozdzielić Europę na dwa obozy. Zamiast więc pozwolić, aby gwałt lub przypadek zajął się ich rozstrzygnieniem, czyż nie byłoby lepiéj zająć się we wspólnéj zgodzie ich sprawiedliwém rozstrzygnieniem i uświęceniem tych przeobrażeń po ich należytém zbadaniu?

Trzecia kategorja obejmuje zagrożone części traktatu wiedeńskiego. „Pod tym względem,—mówi jego dostojność, naczelny sekretarz stanu,—wynurzają się najważniejsze pytania. Jakiego rodzaju są przełożenia które zamierza uczynić w tym przedmiocie, cesarz Napoleon? Jaką wezmą dążność, a nadewszystko, jeśliby je większość państw przyjęła, czy powinny być narzucone siłą oręża?“

Cesarz, wskazując Europie niebezpieczeństwa głęboko zawichrzonego położenia, wymienił środek oddalenia straszliwych przewidywanych przez siebie wynikłości, które mniéj niż innych może trwożyć go powinny; bo zadanie, z którego mogłaby dziś zapalić się wojna, wprost nie obchodzi Francji, i od niéj saméj zależy wdać się w walkę lub stanąć na uboczu. Uczynił je z ufnością i jednocześnie przemawiając do wszystkich koron, bez uprzedniego z żadną z nich porozumienia, ku tém lepszemu przekonaniu o swéj bezstronności, i aby wolny od wszelkiego zobowiązania, przystąpił do ważnych obrad, na które je wzywa. Najnowszy ze wszystkich panujących, niesądzi, aby miał prawo występować jak rozjemca i z góry przepisywać innym dworom programat przekładanego przez siebie kongresu.

Taka jest pobudka oględności, w jakiéj się zamknął. Ale czyż to tak trudno wyliczyć nierozwiązane jeszcze zadania, zdolne zawichrzyć Europę?

Sprzeczne roszczenia pędzą w zapasy Danję i Niemcy. Utrzymanie pokoju na Północy zależy od lada przypadku. Gabinety przez rokowania wdały się już w te spory, czyż dzisiaj przeszły w téj mierze w obojętność?

Czyż nierząd ma i daléj panować nad Dunajem? czyż lada chwila nie otworzy krwawéj widowni zatardze wschodniego pytania?

Czyż Austrja i Włochy mają ciągle stać w obec siebie z bronią na ramieniu, ciągle gotowe do złamania rozejmu, oddalającego wybuch wzajemnéj zawziętości?

Czyż osadzenie Rzymu przez wojsko francuskie ma trwać przez czas nieokreślony?

Czyż nakoniec wyrzec się już należy, niezagaiwszy nawet nowych usiłowań pojednania, nadziei ulżenia ciężarów wkładających na ludy konieczność zbytecznych uzbrojeń, wywoływanych przez wzajemną nieufność?

Podług nas, są to wszystko stanowcze zadania, które niewątpliwie rządy uznają za rzecz pożyteczną roztrząsnąć i rozwiązać. Zaprawdę, lord Russell nie oczekuje, abyśmy tu wskazali tryb rozwiązania przypadający do każdego z tych zagadnień, ani rodzaj sankcji właściwéj dla uchwał kongresu. Państwom na nim przedstawionym służyłoby prawo wyrzeczenia o tych rozmaitych szczegółach. Dodamy tylko, że w naszych oczach byłoby złudzeniem szukać ich rozwiązania po krętobłędach korespondencij dyplomatycznych i pojedyńczych rokowań, i że droga doradzana daleka od tego, aby miała doprowadzić do wojny, jest jedyną do trwałego uspokojenia.

Na jedném z ostatnich posiedzeń kongresu paryskiego, hr. Clarendon, odwołując się do pewnego zastrzeżenia tylko co podpisanego traktatu pokoju, zalecającego użycie rozjemstwa przyjaznego państwa przed zbrojném wystąpieniem w razie niezgody między Portą i innemi państwami, które traktat podpisały, wyraził myśl: „że to szczęśliwe wznowienie mogłoby otrzymać zastosowanie ogólniejsze i stać się tamą przeciw zatargom częstokroć wybuchającym dla tego tylko, że niezawsze znajduje się możność objaśnienia się i porozumienia.“ Pełnomocnicy wszystkich dworów jednomyślnie zespolili się z zamiarem swego towarzysza, i niewahali się wyrazić w imieniu swych rządów życzenia, aby państwa, między któremi powstaną ciężkie różnice, wzywały polubownego pośrednictwa przed wzięciem się do broni. Troskliwość cesarza idzie daléj; nie czeka ona wybuchu różnic, z radą zastosowania do obecnych okoliczności zbawiennéj zasady, zapisanéj na ostatnim pomniku prawa publicznego europejskiego,— i jego c. mość już dziś wzywa sprzymierzeńców swoich do **objaśnienia się i zrozumienia**.

(Podpisano) Drouyn de Lhuys.

Hr. Russell do hr. Cowley.

Foreign-Office, 25 listopada 1863 r.

„Milordzie,

„Rząd n. pani otrzymał od margrabiego de Cadore odpis depeszy przesłanéj mu przez p. Drouyn de Lhuys, w odpowiedź na tę, którą pisałem do w. d. dnia 12 bież. miesiąca.

Rząd n. pani otrzymawszy odpowiedź na pytania, ociągać się dłużéj nie będzie z ostateczną odpowiedzią na wezwania cesarza Francuzów, zapraszające królowę do udziału w kongresie państw europejskich mającym zebrać się w Paryżu.

Przesyłam przy niniejszem odpis listu cesarza do królowéj, zgodnego z tym, jaki ukazał się już w **Monitorze**, a który był przesłany Związkowi niemieckiemu.

Rząd n. pani uznaje w zupełności w tym kroku chęć cesarza Francuzów położenia końca zawichrzeniu panującemu w rozmaitych częściach Europy i ustalenia powszechnego pokoju na trwalszych podstawach niż te, na jakich według jego zdania obecnie spoczywa.

Cesarz oświadcza, że w téj sprawie Francja wolną jest od własnych widoków, że o ile do niéj się ściąga, nie szuka żadnego powiększenia, że chodzi nie o zawarowanie dogodności Francji, ale Europy.

Rząd n. pani również może oświadczyć, że Wielka-Brytanja jest także wolną od wszelkich widoków w téj sprawie, że nie szuka żadnego powiększenia, i że pragnie zagrzewać do umiarkowania i pokoju.

Ale Francja i Wielka-Brytanja będąc same wolnemi od widoków, winni zważyć położenie i prawdopodobne postępowanie państw na kongressie, które mogły być wezwanemi do zrzeczenia się jakiéj części posiadanych krajów lub do zrzeczenia się swéj przewagi i siły moralnéj.

Byłoby nie na dobie mówić jeszcze z tego powodu o traktatach 1815-go.

Cesarz Francuzów przypuszcza ze stanowiska praktycznego, moc obowiązującą wielu części tych traktatów; a rząd n. pani niemniéj chętnie przypuszcza, że niektóre części tychże traktatów zostały zmienione lub zapoznane, oraz że inne części są obecnie zagrożone lub podane w wątpliwość.

Rząd n. pani wnosi z objaśnień pana Drouyn de Lhuys, że, w mniemaniu rządu cesarskiego, jest dla wszystkich oczywistém, że istnieją mnogie pytania nierozwiązane i mogące zaburzyć Europę.

Rzeczone pytania mają być następne. Czy zatarga polska ma trwać dłużéj?

Czy Danja powinna toczyć wojnę z Niemcami i czy państwa, które niegdyś wzięły udział w roztrząśnieniu tego zadania, mają zachować się obojętnie?

Czy bezrząd ma i nadal panować w księstwach Naddunajskich i zmierzać do wskrzeszenia lada dzień pytania wschodniego?